

UTL AT DOWNSVIEW

D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 12 07 14 12 004 6

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

BL
1316
J57A582
1907

Gunabhadra
The Jivandharacharitra

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
University of Toronto

अयि श्रीमद्विद्वद्वरमहाशयाः,

अवधारयत मदीयां विज्ञप्तिम् । युष्मत्प्रेषितं क्षत्रचूडा-
मणेः पुस्तकमेकं समधिगतं पत्रप्रेषणविभागान्मया । अनति-
विलम्बेनावलोक्ष्यादृष्टपूर्वमेतन्मुणसौन्दर्येण श्रद्धाधिकत्वेन तत्तद्ग्रन्थ-
संनिविष्टगद्यपद्यैरेतदभिप्रायाणां सदृशीकरणेन चातितरां संप्रीतो-
ऽहं श्रीमद्भूयो धन्यवादप्रदानमन्तरास्योपकारस्य प्रत्युपकृतिं कर्तु-
मपारयन्नधुना तदेव ददामि । अतो गृह्णन्तु भवन्त इति ।

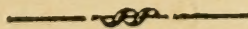
प्रार्थयामि च यथा किल “गद्यचिन्तामणि”—“क्षत्रचूडा-
मणिभ्यां” ममोपकृतिः कृता, तथैव जीवंधरचम्पवापि सा विधेया ।
यतः किलास्या अप्यसावेव जीवंधरो नायको वर्तते । अन्यच्च ।
श्रीबाणादिप्रशंसितेन कविपुंगवहरिचन्द्रेणास्यां यादृग्गद्यपद्ययोः
सारस्यं, लोकोत्तरालंकृतिः, विपश्चिच्चित्तचमत्कृतिकारकं नीति-
शृङ्गारवैराग्यादिवर्णानां वर्णनं च रचितं तादृग्रन्थान्तरेष्वेकत्र
नोपलभ्यते । तद्भवद्विरपि ज्ञायत एव । अतो न हि मदुक्तेन
कश्चिद्भाविशेषः । तथापि जीवंधरचम्पुकाव्यमुद्रणेऽमन्दोद्यमः
करणीय इत्ययमभिप्रायः सद्विचारचञ्चेतसि विधेयो भवद्भिः ।
पत्रोत्तरं शीघ्रमेव दातव्यम् । इत्याशास्ते ।

भारतवर्षीयदैगम्बरजैनसभाया मन्त्री,

जयपुरी
१८—१—०४ }

वम्बई जैनपाठशालायाश्चाध्यापको,

(Sd.) जवाहारलालः शास्त्री.

text-book for University examinations. Mr. Kuppaswami Sastri is now editing another unpublished prose work *Virunarayanacharita* of Vāmanabhattachāna.

2—2—03.

(Sd). E. HULTZSCH. PH. D.

From His Highness Keralavarma Valia Koil
Tamburan, C. S. I., F. M. U., M. R. A. S., F. R. H. S.,
Trivandram.

पण्डितवराः कुप्पुस्वामिशास्त्रिणः,

भवतामकृत्रिमादरमेदुरं लेखं तदनुगत्तराणि
च त्रीणि पुस्तकान्यध्यगच्छम् । मुद्रणरामणीयकेन संस्करणसौष्ठ-
वेन च प्रसभसमाकृष्टहृदय एतानि पर्यशीलयम् ।

कविकाव्यकालादिविमर्शो, यथापेक्षं मूलार्थ-
स्य विवरणम्, काव्यान्तरात्तुल्यार्थानां श्लोकानामुपन्यसनम्, अक्षर-
संशोधने यथास्थानं पदवाक्ययोः प्रतिनियतचिह्नदाने चावधानमित्ये-
तावान् भवद्भाषारकलापः “क्षत्रचूडामणि” — “चम्पुजीवंधर” योः
प्रकाशमानो विशुद्धिविच्छित्तिभ्यां मन्ये निकाममनुकर्तव्यः काव्य-
संस्कृतेनेन ।

इत्थं भवत्परिश्रमाहितगुणविशेषे इमे पदला-
लित्यकथासारस्यरुचिरे प्राचीने काव्ये व्युत्पित्सूनामुपकाराय स्याता-
मिति कः प्रेक्षावान् नाचक्षीत ?

स च तच्चापुरनायकराजचरित्रसारसंग्रहो
हृदयग्राहिण्या भङ्ग्या भवद्भिः प्रणीतः स्वदते मह्यम् ।

Trivandram }
11—1—07.

(Sd.)

KERALA VARMA.

Jivaka or Jivamdhara, who was adopted by a merchant named Gandhotkata and, as the second *lamba* narrates educated by Aryanandyâchârya. In the meantime the usurper Kashthagara despatched an army against robbers who had carried away cattle. As this army was repulsed, Nandagopa, the owner of the cattle, proclaimed publicly that he would give his daughter Govinda in marriage to the recoverer of the cattle. Prince Jivaka accomplished this feat and received, as promised, Nandagopa's daughter, whom he made over to his companion Padmamukha. In the third *lamba* we are told that a merchant of Rajapuri, named Sridatta was shipwrecked on an island and thence carried away on a flying camel by a man who turned out to be Dhara, the minister of the Vidyadhara king Garudavega of Nityaloka. This king possessed a daughter Gandharvadatta, at whose birth it had been foretold that she would become the wife of a prince at Rajapuri. Thither the king sent his daughter on a *vimana* along with Sridatta who gave her out for his own daughter and had it proclaimed that she would be given in marriage to any one who surpassed her in playing the *vina*. As will be expected, prince Jivamdhara succeeded in this competition, and the fair Gandharvadatta chose him for her husband from the midst of all royal suitors. Here ends the third *lamba*.

The above hasty notes will, I hope, induce others to peruse the interesting Sanskrit work which has been made accessible through the disinterested labours of Mr. Kuppusawmi Sastri and his collaborator. It may be added that the text of *Gadyachintamani* is based on six MSS. and is edited and printed in a most scholarly manner. The rules of division of words and of interpunctuation are as carefully observed as in the standard European editions of Sanskrit books—a point which adds greatly to the usefulness of the new work and recommends it for adoption as a

Indian Antiquary Vol. XXXII, p. 240

THE GADYACHINTAMANI OF VADIBHASIMHA, by T. S. KUPPUSWAMI SASTRI and S. SUBRAHMANYA SASTRI. Madras, 1902. (*Sarasvativilasa Series*, No. 1.)

THIS is the *editio princeps* of a romance in Sanskrit prose, which resembles in style the *Kadambari* of Bana. The first of the two editors is favourably known to the students of Sanskrit literature by his valuable article on Ramabhadra Dikshita and his contemporaries (printed in the *Karyamala* as a preface to the *Patanjalicharita*.) He is one of the small band of native scholars who combine a Pandit's erudition with a keen appreciation of modern Oriental research.

Odayadêva, surnamed Vâdibhasimha, the author of the *Gadyachintamani*, was a Southern Digambara and the pupil of Pushpasêna. He also composed a poem entitled *Kshatrachudamani*, the beginning of which was printed at Bangalore a few years ago in an—unfortunately extinct—magazine of Jaina works. [Both the *Gadyachintamani* and the *Kshatrachudamani* have for their subject the legend of Jivaka or Jivamdhara and seem to be based on the *Jivamdharapurana*. The same legend has been treated in two other works—the *Jivamdharachampu* of Harichandra and the Tamil poem *Jivakachintamani*.

The *Gadyachintamani* is divided into eleven *lambas*. The first *lamba* relates that king Satyamdhara of Rajapuri in Hemangada lost his life and kingdom through treachery of his minister Kâsthângâra. Following the example of the *Kâdambari*, the author devotes $2\frac{3}{4}$ pages to the description of Hemangada 4 pages to that of Satyamdhara, and $2\frac{1}{4}$ pages to that of his queen Vijaya. The pregnant queen escaped on a sort of flying-machine which had the shape of a peacock, and gave birth in a cemetery to prince

are posterior to about A. D. 900. The same holds good for Harichandra's *Champu-jivandhara*, now edited for the first time by the same scholar. The subject of all there is the legend of Jivandhara; but, while the *Gadyachintāmani* is written in prose and the *Kshatrachūdāmani* in the Anushtubh metre, the new work belongs to the *champu* class, i.e., it consists of a mixture of ornate prose and of verses in various metres. As the editor remarks in his preface to the *Gadyachintamani*, there are passages in Harichandra's *champu* which closely resemble certain passages in the two works of Vadibhasimha; but it is difficult to decide for which of the two authors priority may be claimed in such instances. As Harichandra lived after A. D. 900, he is certainly distinct from that namesake of his whose prose composition is praised in Bāna's *Harshacharitam*. I cannot say if he was identical with the physician Harichandra who resided at the court of a king Sāhasānka, but feel inclined to identify the author of the *champu* with the composer of the poem *Dharmasarmabhyudaya* (Kāvyamālā, No. 8). Both styled themselves 'Mahākavi Harichandra' and were members of the Jaina sect, and on pp. 147—150 of his edition Mr. Kuppuswami Sastri notes some passages of the *Dharmasarmabhyudaya* which remind us strongly of the *Champu-Jivandhara*. But, even apart from this connection, the new work possesses so much intrinsic merit, and is edited with such care and scholarly judgment, that it must be considered an important contribution to Sanskrit literature. The type and get-up are excellent and reflect credit on the Sri Krishna Vilasa Press at Tanjore.

(Sd). E. HULTZSCH. PH. D.

Halle, 6th July, 1906.

Professor, Halle University.

why you do not give an account of the manuscripts on which your editions are based. If you do so it will enhance the value of your work.

Yours sincerely,
(Sd). K.B. PATHAK,
Professor of Sanskrit,
Dekkan College, Poona.

Sir,

I am one of your admirers for the good work you do in the cause of our Sanskrit literature for which I too labour to my might.

Yours Truly,
23-7-06. (Sd), T. M. TRIPATHI,
Girgaon,
BOMBAY.

INDIAN ANTIQUARY Vol. XXXV., p. 268.

—...—
BOOK-NOTICE.
—...—

THE CHAMPU--JIVANDHARA OF HARICHANDRA, edited by T. S. KUPPUSWAMI SASTRI. Tanjore : 1905, (Sarasvativilasa Series, No. IV.)

In two former issues of this Journal (Vol. XXXII., p. 240, and Vol. XXXV., p. 96) I noticed two previously unpublished Sanskrit works of the Jaina author Vādibhasimha which have been edited by Mr. Kuppuswami Sastri—the *Gadyachintāmaṇi* and *Kshatrachūdāmaṇi*. Both are based on Gunabhadra's *Uttarapurāṇa*, and consequently

DEAR SIR,

I beg to say you my sincerest thanks for so kindly sending me your edition of Vadibhasimha's Kshattrachudamani which is an excellent one indeed.

Yours most sincerely,

(Sd.) RICHARD SCHMIDT. PH. D.

Halle, October 20th 1905.

Dobeln, Saxony,

Jan 12th, 1907.

Dear Sir,

I am very much obliged to you for your kindly sending me your fine edition of Champujivandhara and Kshattrachudamani. * * Now you send me these fine editions, the value of which is increased by the introduction you put at the head of one of them. Unlike most of your countrymen you open your mind to the value of Western methods. You have now edited the same subject in three different forms. This is what should be done with every Sanskrit text. In this manner it will be possible to show the many relations which exist between the different works of the Sanskrit Literature, and to write at last a trustworthy History of Sanskrit Literature which, as now, has not yet been possible. I myself work exactly on the same plan as you.

I am &c.

(Sd.) JOHANNES HERTEL. PH. D.

Poona,

2—2—07.

Dear Sir,

Many thanks for copies of your excellent editions of Jivandharachampu and Kshatrachudamani. I wonder

kaurava, and that he was the preceptor of Mandala-purusha, the author of the Tamil dictionary *Chudamani*, Vadibhasimha's two works were again drawn upon by Tiruttakkadevar in his Tamil poem *Jivakachintamani*, and this book is referred to in Sekkilar's *Periyapuranam*, which was composed at the instance of the Chola king Anapaya² or, as he calls himself in an inscription at Tiruvarur, 'Rajakesarivarman *alias* Tribhuvanachakravartin Kulottunga.'³ Unfortunately the precise time of this Kulottunga, surnamed Anapaya has not yet been settled. If he is identified, his reign will furnish the lower limit of the *Jivakachintamani* and, with it, of the *Gadyachintamani* and *Kshatrachudamani*.

The text of the last-mentioned work *Kshatrachudamani* is accompanied at the foot by explanatory notes and parallel passages which greatly add to its value and testify to Mr. Kuppuswami Sastri's extensive knowledge of the Sanskrit language and literature. I am glad to note that he is going to issue also a commentary to his previous publication, the *Gadyachintamani*, which on account of its ornate language offers to the reader more serious difficulties than the *Kshatrachudamani*.

(Sd.) E. HULTZSCH. PH. D.

Professor, Halle University,
Halle (Saale)

Halle. 22nd November 1905.

Germany

1. Edited with the commentary of Nachchinarkkiniyar by Mahatmahopadhyaya Pandit Svaminathaiyar. Madras, 1887 (over 900 pages).

2. Compare above, Vol. XXV. p. 150.

3. See *South-Ind. Inscri.* Vol. II. p. 153.

OPINIONS

ON THE

SARASVATI VILASA SERIES.

Indian Antiquary Vol. XXXV., p. 96.

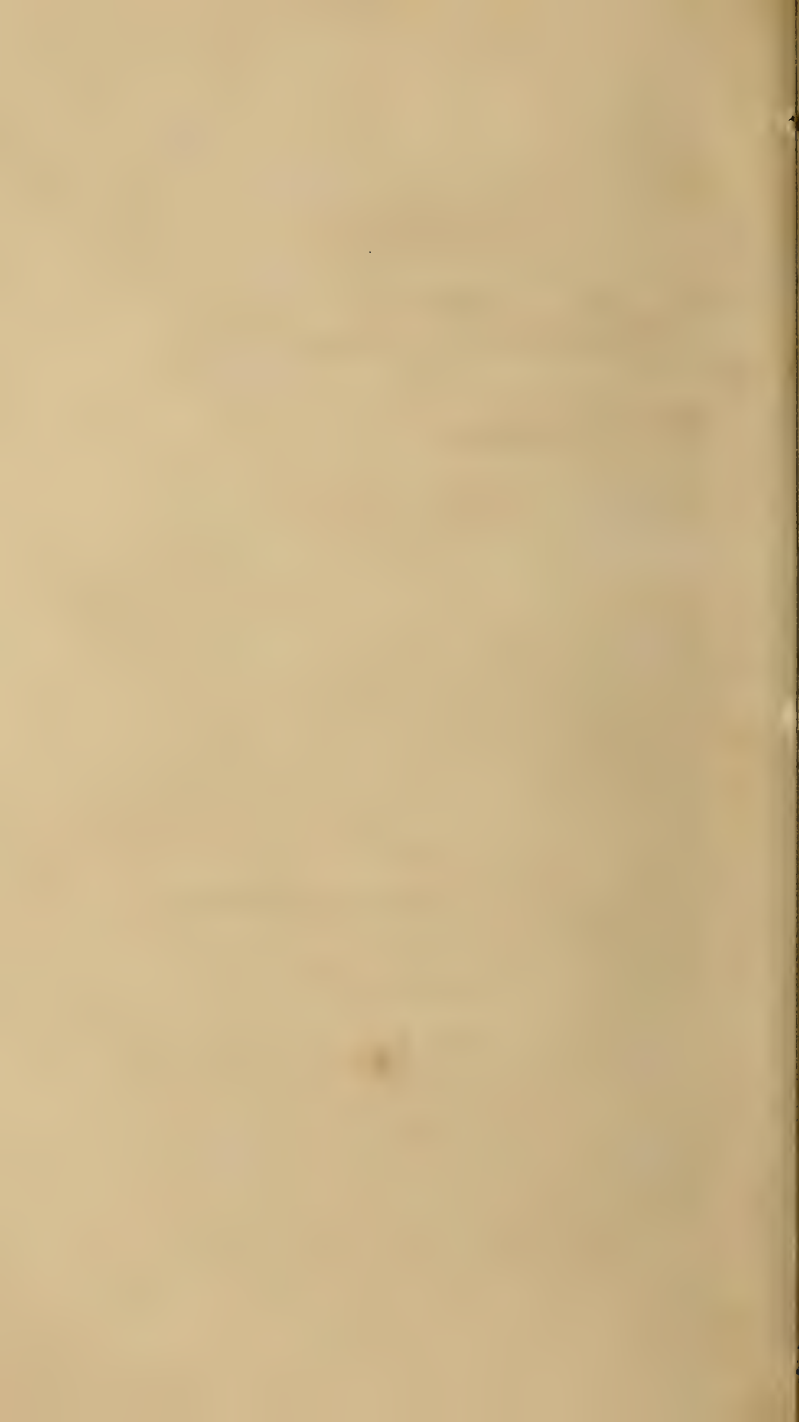
BOOK—NOTICE.

THE KSHATRACHUDAMANI OF VADIBHASIMHA, with critical and explanatory notes, by 'T. S. KUPPUSWAMI SASTRIYAR, Tanjore, 1903. (Sarasvativilasa Series, No. III)

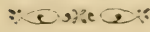
THE indefatigable scholar whose *editio princeps* of Vadibhasimha's *Gadyachintamani* I noticed in a former issue of this *Journal* (above, Vol. XXXII. p. 240) now presents us with the text of another hitherto unpublished work by the same Jaina author. The *Kshatrachudamani* also has for its subject the legend of Jivamdharma or Jivaka and is divided into eleven *lambas*, but, unlike the *Gadyachintamani*, it is written in the Anushtubh metre and in comparatively simple Sanskrit.

In the introduction Mr. Kuppuswami Sastri discusses the question of the author's lifetime. The upper limit of Vadibhasimha is about A. D. 900. For the subject-matter of his two works is taken from Gunabhadra's *Uttarapurana* which was completed on the 23rd June, A. D. 897 * In this connection Mr. Kuppuswami Sastri states that Gunabhadra is mentioned in Hastimalla's drama *Vikranta-*

*Compare above Vol. XII. p. 217, and Dr. Bhandarkar's *Report on Sanskrit Manuscripts* for 1893—84, p. 430.

शोधनपत्रम् ।

पृष्ठम् । पङ्क्तिः ।	अशुद्धपाठः ।	शुद्धपाठः ।
१ १४	भूषितभूतले	भूषितभूतले
१	}	}
४		
३		
१२		
१७		
२१		
३९		
६ ६	कालाङ्गारिक	कालाङ्गारक
१२ १९	कालाङ्गारिक	कालाङ्गारक
१४ २२	१२३	१२२
२२ ८	अकम्पिषत	अकम्पिषत
२८ ६	निषचिताम्	निषेचिताम्
२८ २२-२३	प्रत्यपीपदत्	प्रत्यपीपदत्
२९ २	मधुरालोपे	मधुरालोपे
३५ १४	वन्धीकृत्य	वन्दीकृत्य
३७ ९१	अभवत्	अभवं.
३७ १४	तत्फलामृतम्	तत्फलान्मृतः
४१ २१	विहनि	विहीन
५१ ५	कन्यामार्हतु	कन्यामार्हतु
५३ २२	मात्राविजयादेव्या	मात्रा विजयादेव्या

बुधाधिपस्तमोभेदी भव्यास्याञ्जविक्रमकृत् ।
 दिगम्बराश्रयः सूरिश्चन्दनन्दनरवीयत ॥ ३७ ॥
 तस्य शिष्यो विदामासीत्पूजनीयोऽर्हन्नन्दिवाक् ।
 तपोराशिर्गुणाधारो लोकज्ञत्वकुलालयः ॥ ३८ ॥
 धरातलस्य विश्वस्य प्रदीपा इव तद्गुणाः ।
 बभूवस्तमेनमभ्यर्च्यमर्हन्नन्दिनमाजगुः ॥ ३९ ॥
 कपुंगेन्द्राख्यगणस्य (?) नेता भूपालधीपालचरित्रपालैः ।
 समर्चनीयः सकलागमज्ञैः श्रीपालवाच्यमपो बभूव ॥ ४० ॥
 तपःप्रसूतिर्गुणरत्नराशिर्गुणांशानि शुभ्राणि समाद्धानः ।
 नयप्रमाणांशुविभासुरात्मा श्रीपालसूरिश्च रराज लोके ॥
 हृष्टिः सकलजनानां सृष्टिः सद्दृष्टिबुद्धिचारित्राणाम् ।
 पुष्टिर्जयस्य तुष्टेर्दृष्टिः श्रीपालनामगुरुरासीत् ॥ ४२ ॥
 तेनाकुमारं प्रतिवर्धमानः श्रीवीरनन्द्याख्यमुनेः सधर्मा ।
 नाम्नामर्हन्नन्दी गुणवान्महात्मा सदा स देवव्रत उद्भूत ॥
 कृत्वापवासो वृत्तसङ्गतोऽयः श्रुतागमार्थप्रशमैकधामा ।
 सदाहर्हन्नन्दी तु तमध्यवात्सीत्स ब्रह्मचार्यप्यतिशय्य सूरिन् ॥
 महापुराणं गुणभद्रदेवप्रणीतमेतज्जयवर्धनाम्ना ।
 सदाहर्हन्नन्दी स ददौ विलेख्य श्रीवीरनन्दिप्रभवे मुनीश ॥

॥ समाप्तोऽयं ग्रन्थः ॥

वनवासदेशमखिलं भुञ्जति निष्कण्टकं सुखं सुचिरम् ।
तत्पितृनिजनामकृते ख्याते **वङ्कापुरे** पुरेष्वधिके ॥ ३१ ॥

शकनृपकालाभ्यन्तरविंशत्यधिकाष्टशतमिताब्दान्ते ।
मङ्गलमहार्थकारिणि **पिङ्गल**नामनि समस्तजनसुखदे ॥ ३२ ॥

श्रीपञ्चभ्यां बुधाद्र्यायुजि दिवसकरे मन्त्रिद्वारे बुधांशे
पूर्वायां सिंहलघ्ने धनुषि धरणिजे वृश्चिकार्कौ तुलायाम् ।
सर्पे शुक्र कुलीरे गवि च सुरगुरौ निष्ठितं भव्यवयैः
प्राप्तेज्यं सर्वसारं जगति विजयते पुण्यमेतत्पुराणम् ॥ ३३ ॥

यावद्धरा जलनिधिर्गगनं हिमांशु-
स्तिग्मद्युतिः सुरगिरिः ककुभां विभागाः ।
तावत्सतां वचसि चेतसि पूतमेतद्
द्योतद्द्युति स्थितिमुपैतु महापुराणम् ॥ ३४ ॥

श्रीजिनशासनजलधौ द्वीपायित**कौण्डकुन्द**नामा यः ।
रत्नानामिव राशिर्जज्ञे श्री**चन्दन**न्दिस्तिष्ठान्तगुरुः ॥ ३५ ॥
दिगम्बरोद्भासितया कलानामधीश्वरत्वादकृताभगत्वात् ।
रराज राजेव तमोविनाशी स **चन्दन**न्द्याख्यगुरुर्धरायाम् ॥

श्लो. ३१. तत्पितृनिजनामकृते, तत्पितुः लोकादित्यस्य पितुः निजनाम्ना
“वङ्क” इति सांस्कारिकेण नामधेयेन कृते आरचिते ।

“It was Bankayarasa of the *ehella-ketana* family who had the Government of the Banavasi twelve-thousand and who gave his name to the town of Bankapur in Dharwar.”— *Vide Bombay Gazetteer, General Chapters, P. 403.*

श्लो. ३२. पिङ्गलनामनि चान्द्रसौमनाभ्यां पिङ्गलसंस्कृते । ३३. अमा-
न्तरात्यापादकृष्णपञ्चमोतिथ्यामिति निश्चितमभिज्ञैः ।

सततमिह पुराणे प्राप्य साहाय्यमुच्चै-

गुरुविनयमनैषीन्मान्यतां स्वस्य सद्भिः ॥ २९ ॥

यस्योत्तुङ्गमतङ्गजा निजमदस्त्रोतस्विनीसंगमा-

द्वाङ्गं वारि कलङ्कितं कटु मुहुः पीत्वाप्यगच्छतृषः ।

कौमारं घनचन्दनं वनमपां पत्युस्तरङ्गानिलै-

र्मन्दान्दोलितमस्तभास्करकरच्छायं समाशिश्रियन् ॥ ३३ ॥

दुग्धाढ्यौ गिरिणा हरौ हतसुखा गोपीकुचोद्भवद्वैतैः

पद्मे भानुकरैर्मिदेलिमदले वा सायसंकोचने ।

यस्योरःशरणे प्रथीयसि भुजस्तम्भान्तरोत्तम्भित-

स्थये हारकलापतोरणगुणे श्रीः सौख्यमागाच्चिरम् ॥ ३७ ॥

अकालवर्षभूपाले पालयत्यखिलामिलाम् ।

तस्मिन्निध्वस्तनिःशेषद्विषि वीध्रयशोजुषि ॥ २८ ॥

पद्मालयपुकुलकुलप्रविकासकसत्प्रतापततमहसि ।

श्रीमति लोकादित्ये प्रध्वस्तप्रथितशत्रुसंतमसे ॥ २९ ॥

चेल्लपताके चेल्लध्वजानुजे चेल्लंकतनतनूजे ।

जेनेन्द्रवर्मवृद्धिविधायिनि विधुर्वाघ्रयशसि (?) ॥ ३० ॥

इ.ये. २७. स्वयमेव निघन्ते मिदेलिमानि । कर्मकर्तरि कालमः प्रत्ययः । वा इव । हतसुखेत्यर्थः । २८. अकालवर्षः, अयं राष्ट्रकूटाधिराजस्यामोघवर्षस्य पुत्रः । अस्य “द्वितीयकृष्ण” इत्याप ध्वपदेशो दृश्यते । २९. लोकादित्यः, अयं राष्ट्रकूटाज्यैकदेशस्य वनवासदेशस्याधिपतेर्वङ्गराजस्य पुत्रः, अकालवर्षभूपालस्य सामन्तश्च ।

३०. चेल्लंकतनतनूजे । “Mr. K. B. Pathak has said (*Jour. Bo. Br. R. As. Soc.* Vol. XVIII, P. 223) that the word *Chellak tana* means ‘cloth-bannered’. But I do not find the authority for this in the paper (*In Ind. Ant.* Vol. XIV, P. 104) to which he refers as furnishing it.” *The Bombay Gazetteer, General Chapters, P. 403, Note 2.*

सकलच्छन्दोऽलंकृतिलक्ष्यं सूक्ष्मार्थगूढपदरचनम् ॥ १६ ॥
 व्यावर्णनोरुसारं साक्षात्कृतसर्वशास्त्रसद्भावम् ।
 अपहस्तितान्यकाव्यं श्रव्यं व्युत्पन्नमतिभिरादेयम् ॥ १७ ॥
 जिनसेनभगवतोक्तं मिथ्याकविदर्पदलनमतिललितम् ।
 सिद्धान्तोपनिबन्धनकर्त्रा भर्त्रा चिराद्विनायासात् ॥ १८ ॥
 अतिविस्तरभोरुत्वादवशिष्टं संगृहीतममलधिया ।
 गुणभद्रसूरिणेदं प्रहीणकालानुरोधेन ॥ १९ ॥
 व्यावर्णनादिरहितं शुद्धदृग्वृत्तविद्वताम् ।
 शान्तिर्वृद्धिर्जयः श्रेयः प्रायः प्रेयःसमागमः ॥ २० ॥
 विगमो विप्लवव्याप्तेराप्तिरत्यर्थसंपदाम् ।
 बन्धहेतुफलज्ञानं स्याच्छुभाशुभकर्मणाम् ॥ २१ ॥
 विज्ञेयो मुक्तिसद्भावो मुक्तिहेतुश्च निश्चितः ।
 निर्वेगत्रितयोद्भूतिर्धर्मश्रद्धाप्रवर्धनः ॥ २२ ॥
 असंख्येयगुणश्रेण्या निर्जराशुभकर्मणाम् ।
 आस्रवस्य च संरोधः कृत्स्नकर्मविमोक्षणम् ॥ २३ ॥
 शुद्धिरात्यन्तिकी प्रोक्ता सैव संसिद्धिरात्मनः ।
 तदेतदेव व्याख्येयं श्रव्यं भव्यैर्निरन्तरम् ।
 चिन्त्यं पूज्यं मुदा लेख्यं लेखनीयं च भाक्तिकैः ॥ २४ ॥
 विदितसकलशास्त्रो लोकसेनो मुनीशः
 कविरविकलवृत्तस्तस्य शिष्येषु मुख्यः ।

इलो. २०. शुद्धदृग्वृत्तविद्वताम्, सम्यग्दर्शनज्ञानचारित्राणि येषां तेषाम् ।
 वित्, ज्ञानम् ।

ग्रन्थग्रन्थिभिदिः सदध्वकवितेत्यग्रचो गुणानां गणो
यं संप्राप्य चिरं कलङ्कविकलः काले कलौ सुस्थितिः ॥९॥
ज्योत्स्नेव तारकाधीशे सहस्रांशाविव प्रभा ।
स्फटिके स्वच्छतेवासीत्सहजास्मिन्सरस्वती ॥ १० ॥
दशरथगुरुरासीत्तस्य धीमान्सधर्मा
शशिन इव दिनेशो विश्वलोकौकचक्षुः ।
निखिलमिदमदीपव्यापि तद्वाङ्मयूखैः
प्रकटितनिजभावं निर्मलैर्धर्मसारैः ॥ ११ ॥
सद्भावः सर्वशास्त्राणां तद्भास्वद्वाक्यविस्तरे ।
दर्पणार्पितविम्बाभो बालैरप्पाशु बुध्यते ॥ १२ ॥
प्रत्यक्षीकृतलक्ष्यलक्षणविधिर्विद्योपविद्यान्तगः
सिद्धान्तावध्यवसानयानजनितप्रागल्भ्यवृद्धेद्धधीः ।
नानानूननयप्रमाणानिपुणोऽगण्यैर्गुणैर्भूषितः
शिष्यः श्रीगुणभद्रसूरिरनयोरासीज्जगद्विश्रुतः ॥
पुण्यश्रियोऽयमजयत्सुभगत्वदर्प-
मित्याकलय्य परिशुद्धमतिस्तपःश्रीः ।
मुक्तिश्रिया पटुतमा प्रहितेव दूती
प्रीत्या महागुणधिया समशिश्रियद्यम् ॥ १४ ॥
तस्य वचनांशुविसरः सन्ततहृतदुस्तरान्तरङ्गतमाः ।
कुवलयपद्माह्लादी जितशिशिराशिशिररश्मिप्रसरः ॥ १५ ॥
कविपरमेश्वरनिगदितगद्यकथामात्रकं पुरोश्चरितम् ।

विराजते विधातुं यो विनेयानामनुग्रहम् ॥ ३ ॥

यत्क्रमानम्रराजन्यमुखाञ्जन्यदधुः श्रियम् ।

चित्रं विकासमासाद्य नखचन्द्रमरीचिभिः ॥ ४ ॥

सिद्धिभूपद्धतिर्यस्य टीकां संवीक्ष्य भिक्षुभिः ।

टीक्यते हेलयान्येषां विषमापि पदे पदे ॥ ५ ॥

यस्यास्याञ्जजवाक्श्रिया धवलया कीर्त्येव संश्राव्यया

संप्रीतिं सततं समस्तसुधियां संपादयन्त्या सताम् ।

विश्वव्याप्तिपरिश्रमादिव चिरं लोके स्थितिं संश्रिता

श्रोत्रालीनमलान्यनाद्युपचितान्यस्तानि निःशेषतः ॥ ६ ॥

अभवदिव हिमाद्रेर्देवसिन्धुप्रवाहो

ध्वनिरिव सकलज्ञात्सर्वशास्त्रैकमूर्तिः ।

उदयगिरितटाद्वा भास्करो भासमानो

मुनिरनु जिनसेनो वीरसेनादमुष्मात् ॥ ७ ॥

यस्य प्रांशुनखांशुजालविसरद्धारान्तराविर्मव-

त्पादाम्भोजरजःपिशङ्गमकुटप्रत्यग्ररत्नद्युतिः ।

संस्मर्ता स्वममोघवर्षनृपतिः पूतोऽहमद्येत्यलं

स श्रीमान् जिनसेनपूज्यभगवत्पादो जगन्मङ्गलम् ॥ ८ ॥

प्रावीण्यं पदवाक्ययोः परिणतिः पक्षान्तरापेक्षणे

सद्भावावगतिः कृतान्तविषया श्रेयः कथाकौशलम् ।

-
३. विनेयानाम्, शिष्याणाम् । ४. क्रमयोः, अङ्घ्रयोः । ५. भिक्षुभिः, पदे पदे विषमापि सिद्धिभूपद्धतिः, यस्य वीरसेनभट्टारकस्य टीकां संवीक्ष्य, अन्येषां हेलया टीक्यत इत्यन्वयः । भिक्षवः स्वयं छिन्नसंशयाः सन्तः परेषामपि सर्वान् संशयानुच्छेत्तुं समर्था भवन्तीत्यर्थः ।

अन्यैर्यः समवाप पूर्वसुकृतात्कन्याष्टकं दुर्लभं

यः शत्रुं पितृघातिनं रणमुखे लोकान्तरं प्रापयत् ।

यः प्रव्रज्य विभिन्नकर्मतिमिरोऽभासिष्ट मुक्तिश्रिया

तं वन्दे मुकुलीकृताञ्जलिरहं जीवंधरस्वामिनम् ॥

विश्लेष्य षोडश दिनानि स मन्दसान-

शावं विहाय करुणां विमतिः पितृभ्याम् ।

संप्राप षोडश समाः स्वसनाभिभेदं

जीवंधरः कुरुत तदुरितं न भव्याः ॥ ५०८ ॥

क स पितृवृषमृत्युः क श्मशाने प्रसूति-

र्वाणिगुणगमनं क क स्म यक्षोपकारः ।

क तदुदयविधानं शत्रुघातः क चित्रं

विधिविलसितमेतत्पश्य जीवंधरेऽस्मिन् ॥ ५०९ ॥

इत्यार्षे त्रिषष्टिलक्षणमहापुराणसंगृहे भगवद्गुणभद्राचार्य-

प्रणीते जीवंधरचरितं परिसमाप्तम् ।

॥ उत्तरपुराणप्रशस्तिः ॥

श्रीमूलसङ्घवाराशौ मणीनामिव सार्चिषाम् ।

महापुरुषरत्नानां स्थानं सेनान्वयोऽजनि ॥ १ ॥

तत्र वित्रासिताशेषप्रवादिमदवारणः ।

वीरसेनाग्रणीर्वीरसेनभट्टारको बभौ ॥ २ ॥

ज्ञानं चारित्रसामग्रीमग्रहीदिव विग्रहम् ।

इलो. ५०८. स्वसनाभिभेदम्, स्वस्य बन्धुभिर्वियोगम् । २. भट्टारकः

मुनिः । “भट्टारको राज्ञि सुरे मुनौ” इति हेमः ।

जिनपूजां विधायानु वर्धमानविशुद्धिकः ।

सुरादिमलयोद्यानायानं वीरजिनेशितुः ॥ ४९७ ॥

श्रुत्वा विभूतिमद्रत्वा संपूज्य परमेश्वरम् ।

महादेवीतनूजाय दत्त्वा राज्यं यथाविधि ॥ ४९८ ॥

वसुंधरकुमाराय वीतमोहो महामनाः ।

मातुलादिमहीपालैर्नन्दाढ्यमधुरादिभिः ॥ ४९९ ॥

सर्वसङ्गपरित्यागात्संयमं प्रत्यपद्यत ।

भुक्तभोगा हि निष्काण्डा भवन्ति भुवनेश्वराः ॥ ५०० ॥

सत्यंधरमहादेव्या सहाष्टौ सुदृशः स्नुषाः ।

सद्यो गर्न्धवदन्त्याद्यास्तासामपि च मातरः ॥ ५०१ ॥

सर्मापे चन्दनार्याया जगृहुः संयमं परम् ।

महानेको भवेद्धेतुर्ब्रह्मनामर्थसिद्धये ॥ ५०२ ॥

“भवता परिपृष्टोऽयं जीवंधरमुनीश्वरः ।

महीयान्सुतपा राजन्संप्रति श्रुतकेवली ॥ ५०३ ॥

घातिकर्माणि विध्वंस्य जनित्वागृहकेवली ।

सार्धं विद्वत्य तीर्थंशा तस्मिन्मुक्तिमधिष्ठिते ॥ ५०४ ॥

विपुलाद्रौ हुताशेषकर्मा शर्माग्रचमेप्यति ।

इष्टाष्टगुणसंपूर्णे निष्ठितात्मा निरञ्जनः” ॥ ५०५ ॥

इत्याकर्ण्य सुधर्माख्यगणभृद्वचनामृतम् ।

पिप्रिये श्रेणिकः कस्य न धर्मः प्रीतये भवेत् ॥ ५०६ ॥

श्लो. ५००. भुवनेश्वराः, स्नुषाः । ५०४. “तीर्थंशा” इति तृतीयैकवचनम् ।
अगृहकेवली, अनगरकेवली ।

बन्धून्सर्वान्समाहूय विनेयानवलोक्य तान् ।

तत्कालोचितसंभाषणादिभिर्हार्दमानयन् ॥ ४८७ ॥

जिनपूजां विनिर्वृत्य कृतमङ्गलसत्क्रियः ।

यत्सेन भूभुजैः सर्वैश्चात्तराज्याभिषेचनः ॥ ४८८ ॥

रत्नवत्या च संप्राप्य स विवाहमहोत्सवम् ।

कृत्वा गन्धर्वदत्ताया महत्याः पट्टवन्धनम् ॥ ४८९ ॥

नन्दाख्यादिसमानीतमातृजायादिभिर्युतः ।

संप्राप्य परमैश्वर्यमूर्जितो निर्जितद्विषः ॥ ४९० ॥

यथान्यायं प्रजाः सर्वाः पालयन्हेलयेप्सितान् ।

लीलयानुभवन्भोगान्स्वपुण्यफलितान्स्थितः ॥ ४९१ ॥

सुरादिमलयोद्याने कदाचिद्विहरन्विभुः ।

वरधर्मयतिं दृष्ट्वा संप्राप्य विहितानतिः ॥ ४९२ ॥

ततस्तत्त्वं विदित्वात्तव्रतोऽभूद्दर्शनामलः ।

नन्दाख्याद्याश्च सम्यक्त्वव्रतशीलान्युपागमन् ॥ ४९३ ॥

एतैः सुखमसौ स्वाप्तैः साकं कालमजीगमत् ।

अथाशोकवनेऽन्येद्युर्युध्यमानं परस्परम् ॥ ४९४ ॥

कपीनां यूथमालोक्य ज्वलत्क्रोधहुताशनम् ।

जातसंसारनिर्वेगस्तस्मिन्नेव वनान्तरे ॥ ४९५ ॥

प्रशस्तवङ्कनामानं चारणं वीक्ष्य सादरम् ।

पूर्वश्रुतानुसारेण श्रुतात्मभवसंततिः ॥ ४९६ ॥

श्लो. ४९०. मातृजायादिभिः, मात्राविजयादेव्या गन्धर्वदत्तादिभिः भार्यादिभिश्च।

४९४. स्वाप्तैः, निजैराप्तजनैः ।

द्वितीयप्रकृतिर्नीचो लब्धरन्ध्रो दुराशयः ॥ ४७८ ॥

तमेवाहिरिवाहत्य स्वयं राज्ये व्यवस्थितः ।

उच्छेद्यो न ममैवाशु शत्रुत्वाद्भवतामपि ॥ ४७९ ॥

रसातलं गतोऽप्यद्य मयावश्यं हनिष्यते ।

सत्यंधरमहीशस्य सामन्तास्तस्य भाक्तिकाः ॥ ४८० ॥

योधाः पुष्टा महामात्रास्तेनान्ये चानुजीविनः ।

कृतघ्नममुमुच्छेत्तुमर्हन्ति कृतवेदिनः ” ॥ ४८१ ॥

ते तत्संदेशमाकर्ण्य कुमारोऽयं नृपात्मजः ।

सत्यमेवेति संभाव्य बहवस्तेन संगताः ॥ ४८२ ॥

ततः संनद्धसैन्यः संस्तस्य गत्वोपरि स्वयम् ।

युद्ध्वा नानाप्रकारेण चिरं निर्जित्य तद्वलम् ॥ ४८३ ॥

गिर्यन्तविजयं गन्धगजं समदमूर्जितम् ।

समारूढः प्ररूढाज्ञं **काष्ठाङ्गारकमुद्धतम् ॥ ४८४ ॥**

उपर्यशनिवेगाख्यविख्यातकरिणः स्थितम् ।

हत्वा चकार चक्रेण तनुशेषं रुपा द्विषम् ॥ ४८५ ॥

विलोक्य तद्वले भङ्गभयादुपगते सति ।

तदाकार्षीत्समाश्वासं विधायाभयघोषणाम् ॥ ४८६ ॥

श्लो. ४७७-७९. “अयं किल दुराचारः काष्ठाङ्गारः काष्ठाङ्गारादिविक्रयेण प्राणसंधारणं कुर्वणः क्रमेण युष्मदुर्वीपतिना मन्त्रिपदवीमारोपितस्तमेव निहतवानिति विदितमेव भवताम् ।

अतो मम यथा सोऽयमुच्छेद्यो भवतामपि ।

शत्रुत्वाद्वाजघत्वाच्च कृतघ्नत्वाद्दुराशयः ॥” इति जी. च. का.

इत्यौदासीन्यमापन्ना मध्यमाः कृतबुद्धयः ॥ ४७२ ॥

काष्ठाङ्गारकमुख्यास्ते नीचाः प्राप्तपराभवाः ।

प्राक्तस्मात्तदनुस्मृत्य दुष्प्रकोपप्रचोदिताः ॥ ४७३ ॥

पापास्तुमुल्युद्धेन कन्यामार्हतुमुद्यताः ।

बुद्ध्वा जीवंधरस्तेषां वैषम्यं नयकोविदः ॥ ४७४ ॥

सत्यंधरमहाराजसामन्ताद्यन्तिकं तदा ।

प्राहिणोदिति संदिष्टान्दूतान्सोपायनान्वहन् ॥ ४७५ ॥

“अहं सत्यंधराधीशाद्विजयायां सुतोऽभवम् ।

मत्पूर्वकृतदैवेन ताभ्यामुत्पत्त्यनन्तरम् ॥ ४७६ ॥

वियुक्तोऽस्मिन्वणिग्वर्यशरणे समवर्धिषि ।

काष्ठाङ्गारकपापोऽयं काष्ठाङ्गारादिविक्रयान् ॥ ४७७ ॥

प्राणसंधारणं कुर्वन्युष्मदुर्वीभृता कृतः ।

श्लो. ४७५. संदिष्टान्, शिक्षितान् ।

४७५. “पराशयविदा ततः कुरुवरेण गङ्गा सहा-

स्थितेन नयकोविदाः सपदि सोपदाः केचन ।

पितुर्विषयसंगतामरपतीन्प्रति प्रेषिताः

तथा परिचितान्नृपान्विशदपत्रिकाभिः सह’ ॥

इति जीवंधरचम्पुकाव्ये ।

४७६-७७. “सत्यंधरक्षितिपतेर्विजयामहिष्यां

संजात एष खलु जीवकनामधेयः ।

देवात्तदा विगहितः कुटिलात्पितृभ्यां

वैद्याधिपत्य समवर्धिषि मन्दिरेऽहम्” ॥

इति जी. च. का.

चन्द्रकव्यधने दक्षं मालयालंकराम्यहम् ।
 नेच्छाम्यन्यं पतिं कंचिदकरोदिति संगरम् ॥ ४६३ ॥
 तद् ज्ञात्वास्याः पिता चापवेदवेद्युदितोदितः ।
 जीवंधरोऽत्र तत्कन्यामिमां तत्सन्निधिं नये ॥ ४६४ ॥
 इति राजपुरं गत्वा सकन्यः सहसाधनः ।
 घोषणां कारयामास स्वयंवरविधिं प्रति ॥ ४६५ ॥
 तद्घोषणां समाकर्ण्य सर्वे भूखेचरश्वराः ।
 कन्यापरिग्रहायायान्मङ्गु राजपुरं प्रति ॥ ४६६ ॥
 स्वयंवरविधौ तस्मिंश्चन्द्रकव्यधने नृपान् ।
 खलितांस्तान्वहन्वीक्ष्य जीवंधरकुमारकः ॥ ४६७ ॥
 कृतसिद्धनमस्कारः स्वगुरोश्चार्यवर्मणः ।
 विधाय विनयं बालभानुर्वेद्यशैलगः ॥ ४६८ ॥
 स्थित्वा विभास्वरं तस्मिंश्चक्रे खलनवर्जितम् ।
 कृतवेधो व्यधात्सिंहनादं नादितद्विक्तम् ॥ ४६९ ॥
 साधु विद्वमनेनेति प्राशंसन्प्राशिनकास्तदा ।
 कण्ठे मालां कुमारस्य सा समासञ्जयन्मुदा ॥ ४७० ॥
 साधवस्तत्र योग्योऽयमनयोर्ननु संगमः ।
 शरत्समयहंसारयोरिवेति प्रीतिमागताः ॥ ४७१ ॥
 सर्वत्र विजयः पुण्यवतां को वात्र विस्मयः ।

श्लो. ४६३. चन्द्रकव्यधने, चन्द्रकव्यन्तभेदेन । ४६४. चापवेदी,
 धनुर्वेदज्ञः । उदितोदितः, अतिशयेनोक्तः । तत्, तस्मात्कारणान् ।
 नये, प्राये । ४६५. आयन्, आगताः । ४६९. कृतवेधः, कृत-
 ताडनः । ४७१. शरत्समयहंसारयोः, शरत्समयस्य हंसारयाश्च ।

दिनानि कानिचिनत्र स्थित्वा जीवंधरस्तथा ॥ ४९३ ॥

सुखानि सह भुञ्जानः सर्वबन्धुसमन्वितः ।

जनप्रस्तूयमानोरुभाग्यो गन्धगजं गिरिम् ॥ ४९४ ॥

विजयादिं समारुह्य चतुरङ्गबलावृतः ।

गृहं गन्धोत्कटाख्यस्य प्राविशत्परमोदयः ॥ ४९५ ॥

तदुत्तमं समाकर्ण्य स काष्ठाङ्गारकः कुवा ।

पश्य वैश्यात्मजो मत्तो मनाक् च न विभेति मत् ॥ ४९६ ॥

इति प्रकाशकोपोऽभूतद्वीक्ष्य सचिवोत्तमाः ।

“जीवंधरकुमारोऽयं दैवादाविष्कृतोदयः ॥ ४९७ ॥

गन्धर्वदत्तया साक्षाल्लक्ष्म्येव समुपाश्रितः ।

यक्षेण कृतसंविद्धि मित्रेणाव्यभिचारिणा ॥ ४९८ ॥

मधुरादिमहायैश्च सहितो यत्नतो महान् ।

अमेद्यविक्रमोऽनेन विग्रहो नैव युज्यते ॥ ४९९ ॥

बलिना सह युद्धस्य हेतुः कोऽपि न विद्यते” ।

इत्यादियुक्तिमद्वाग्भिस्तमाशु समशीशमन् ॥ ४९० ॥

इदमन्यदितः किञ्चित्प्रस्तुतं प्रतिपाद्यते ।

विदेहविषये ख्यातं विदेहाख्यं पुरं परम् ॥ ४९१ ॥

गोपेन्द्रो भूपतिस्तस्य पाता पातितविद्विषः ।

तुक् पृथिव्यादिसुन्दर्या राश्यां रत्नवती सती ॥ ४९२ ॥

श्लो. ४९४-५५. विजयादिं गिरिम्, विजयगिरिनामानम् । ४९६. मत्तः ।

४९७. पृथिव्यादिसुन्दर्याम्, पृथिवीसुन्दरीनान्याम् । तुक्,

अपत्यम् ।

त्वयानुभूयमानेषु दोषाः सन्तीह केषु चित् ।

इति तेनोदितं श्रुत्वा तद्दोषविनिवृत्तये ॥ ४४९ ॥

त्वयोपदेशः कर्तव्यो यास्यामि तव शिष्यताम् ।

इत्युदीर्णवतीं विप्रस्तां व्यनैषीत्कलादिषु ॥ ४४६ ॥

सर्वे तत्पुनरन्येद्युर्विहर्तुं वनमागमन् ।

स्थितस्तत्रायमेकान्तप्रदेशे गुणमालया ॥ ४४७ ॥

सह स्वाभाविकं रूपमात्मनः समदर्शयत् ।

कन्या दृष्ट्वाथ तं जातसंशया सत्रपा सती ॥ ४४८ ॥

मौनेनावस्थितां वीक्ष्य तामेव प्राक्तनोक्तिभिः ।

चूर्णवासादिजाताभिः प्रत्याययदतिद्रुतम् ॥ ४४९ ॥

पुनः प्राक्तनरूपस्थः पुष्पशय्यामविष्ठितः ।

कुरु मत्पादमंवाहमिति प्रेषयति स्म ताम् ॥ ४५० ॥

तां च स्नेहेन तत्कर्म कुर्वतीं वीक्ष्य विस्मयात् ।

ते राजसूनवः सर्वे तन्मन्त्रादिकमस्तुवन् ॥ ४५१ ॥

अथ तस्माद्वनाद्देहमागतो गुणमालया ।

मातुः पितुश्च जीवंधरागतिः कथिता मिथः ॥ ४५२ ॥

विवाहविधिना तौ च तां तस्याकुरुतां प्रियाम् ।

इति, ४४७. सर्वे राजसूनवः । ४५०—४५१. “विकचकुसुमतये
वृद्धस्यः शयानः कुरु पश्युगलोमंवाहमित्यवतीताम् । हृदि विलसितगंगां
तां तथा कुर्वतीं द्रक्कवधराकुठारेण वीक्ष्य तुष्टाव हृष्टम्” ॥
इति जीवधरचम्पुकाव्ये ।

गन्धर्वदत्ताकल्याणकाले सालंक्रियं कलम् ।

जीवंधरकुमारस्य गीतं वैतच्छ्रुतेः सुखम् ॥ ४३३ ॥

इति प्रातः समुत्थाय विनयेनोपमृत्य तम् ।

साप्राक्षीत्केषु शास्त्रेषु प्रबोधो भवतामिति ॥ ४३६ ॥

धर्मार्थकामशास्त्राणि भूयोऽभ्यस्तानि यत्नतः ।

तेषु धर्मार्थयोः कामशास्त्रात्फलविनिश्चयः ॥ ४३७ ॥

कथं तदिति चेत्किञ्चिन्मया तत्र निरूप्यते ।

पञ्चेन्द्रियाणि तेषां च विषयाः पञ्चधा स्मृताः ॥ ४३८ ॥

स्पर्शादियोऽष्टधा स्पर्शाः कर्कशाद्याः श्रुतोदिताः ।

रसोऽपि पङ्क्तिवः प्रोक्तो मधुरादिर्मनीषिभिः ॥ ४३९ ॥

कृतकः सहजश्चेति गन्धोऽपि द्विविधो मतः ।

मर्वः सुगन्धदुर्गन्धचेतनेतरवस्तुगः ॥ ४४० ॥

रूपं पञ्चविधं श्वेतकृष्णादिप्रविभागनाक् ।

पङ्गादयः स्वराः सप्त जीवाजीवसमुद्भवाः ॥ ४४१ ॥

इत्यष्टाविंशतिर्भूत्वा द्वैगुण्यं पुनरागताः ।

इष्टानिष्टविकल्पभ्यां पदपञ्चाशद्विकल्पनाः ॥ ४४२ ॥

तेष्विष्टाः कृतपुण्यानां तानि पुण्यानि धर्मेतः ।

निषिद्धविषयत्यागो धर्मः सद्भिरुदीरितः ॥ ४४३ ॥

निषिद्धविषयं तस्मात्परिहृत्य विचक्षणाः ।

शेषाननुभवन्तोऽत्र कामशास्त्रविदो मताः ॥ ४४४ ॥

अग्रासने विधायैनं स्वयमभ्यवहृत्य सा ।
 'इदानीं भवतो यत्र वाञ्छा तत्राशु गम्यताम्' ॥ ४२७ ॥
 इत्याह सोऽपि सुष्ठूक्तं त्वया भद्रे ममेति ताम् ।
 प्रशंसन्प्रस्वलन्कृच्छ्रादुत्थायालम्ब्य यष्टिकाम् ॥ ४२८ ॥
 तदीयशयनारोहं व्यधादुक्त ईवैतया ।
 चेष्टिकास्तद्विलोक्यास्य पश्य निर्लज्जतामिति ॥ ४२९ ॥
 हस्तावलम्बनेनैनं निराकर्तुं समुद्यताः ।
 'युष्माभिः सम्यगेवोक्तं लज्जा स्त्रीविषयैव सा ॥ ४३० ॥
 न पुंसु यदि तत्रास्ति लज्जा साधारणी भवेत् ।
 ततः स्त्रीभिः कथं पुंसां संगमोऽनङ्गसंस्कृतः' ॥ ४३१ ॥
 इति वृद्धोक्तिमाकर्ण्य ब्राह्मणोऽयं न केवलः ।
 कोऽपि रूपपरावृत्तिविद्यया सामुपागतः ॥ ४३२ ॥
 इत्याकलय्य को दोषो विप्रः प्राघूर्णको मम ।
 निष्ठत्वत्रेति तच्चेष्टिका निवारयति स्म सा ॥ ४३३ ॥
 तन्निशावसितौ शुद्धदेशजस्वरभेदवित् ।
 गीतवान्मधुरं वृद्धश्चिरं श्रोत्रमनोहरम् ॥ ४३४ ॥

श्लो. ४२७. "इदानीं भवतो यत्र वाञ्छावल्लयधिरोहति । तत्राशु गम्यतां
 भद्रं द्विजवर्यं महामते" ॥ इति जी.च. का ॥ ४२-८४३०. इति तस्या
 मन्दस्मितचन्द्रिकामेदूग्वदनचन्द्रिसुधासारायमाणवचोधारां साधु साधु
 सुष्ठूक्तमिति प्रशंसमानः करेण यष्टिमालम्ब्य कृच्छ्रादुत्थाय प्रस्वलन्,
 तदीयविकचविचकिलकुसुमकुलसुरभिहंसतूलशयनाधिरोहाय प्रयतमानः,
 तत्र हस्तावलम्बनेन तन्निवारणपरं चेष्टीनिकरं निवारयन्त्या (तया)
 सहर्षमनुमतः स द्विजवृद्धः क्रमेण सुष्वाप" । इति जी च का. ४३८.
 तेषाम् पञ्चेन्द्रियाणाम्

ममेति संगरं कृत्वा प्रस्थितस्तद्वृहं प्रति ॥ ४१९ ॥
 तत्र तच्चेष्टिकामेकामाहूय स्वामिनीं निजाम् ।
 ज्ञापयेति स्थितः कश्चिद्विप्रो द्वारीत्यब्रूवुधत् ॥ ४२० ॥
 मापि स्वस्वामिनीमेतद्विप्रप्रोक्तमबोधयत् ।
 ततः स्वानुमतायातं वृद्धविप्रं यथोचितम् ॥ ४२१ ॥
 प्रतिगृह्य कुतस्त्यस्त्वं गमिष्यसि कुतोऽथवा ।
 इति तस्याः परिप्रश्ने पश्चादिह समागतः ॥ ४२२ ॥
 पुनः पुरो गमिष्यामीत्याहासौ तच्छ्रुतेर्जनः ।
 पार्श्ववर्ती व्यधाद्धासं दारिकाया द्विजोऽपि तम् ॥ ४२३ ॥
 न हास्यं कुरुतैवं भो वार्धक्यं विपरीतताम् ।
 उत्पादयति युष्माकं किं न भावीति सोऽवदत् ॥ ४२४ ॥
 पुनः पुनः क्व गन्तव्यमिति तत्प्रत्युदीरणे ।
 कन्यातीर्थपरिप्राप्त्यावत्तावद्गतिर्मम ॥ ४२५ ॥
 इति द्विजोदितं श्रुत्वा कायेन वयसाप्ययम् ।
 वृद्धो न चेतसेत्येवं नर्मप्रायोक्तिपूर्वकम् ॥ ४२६ ॥

श्लो. ४२२—२४. “कुतो भवानागतः पुनः कुत्र गमिष्यसीति सा सकौतुकं
 पप्रच्छ । इति गिरं समवेय कथंचन स्थविर एवमुवाच शनः शनः ।
 सुहृच्चिराधरि पृष्ठत आगतः पुनरत एव गमिष्यति मानिनि ॥ इति वचनं
 निशम्य विशालतरहासविवशवदनान् पार्श्ववर्तिजनानवलोक्य द्विजातिवृद्धः
 किमिति मामकीनवार्धक्यजनितविपरीततां द्रष्टुं भवत्यः क्रमेण
 भवतीनामप्येषा भविष्यतीत्यवादीत्” । इति जीवंधरचम्पुकाव्ये ।
 ४२५. “पुनः पप्रच्छ मोदेन क्व गन्तव्यं त्वयेति सा । यत्र कन्यापरिप्राप्तिस्तत्र-
 त्ययमभाषत” ॥ इति जीवंधरचम्पुकाव्ये । ४२६. “वयसा वपुषा च
 वृद्ध एवं मनसा नेति गिरापि मेदुग । स्वयमभ्यवहस्य सा कुमारी
 पुनरागत्य वभाण सादरम्” ॥ इति जीवंधरचम्पुकाव्ये

इत्यग्रासनमास्थाय भुक्त्वा तस्मात्स निर्गतः ।
 'वशीकरणचूर्णादि प्रत्यक्षफलमौषधम् ॥ ४०९ ॥
 मत्करे विद्यते यस्मै रुचिर्गृह्णात्वसाविदम्' ।
 इति राजकमभ्येत्य पृथपृथगघोषयत् ॥ ४१० ॥
 तच्छ्रुत्वा पश्य नैर्लज्ज्यमस्य वार्धक्यमीदृशम् ।
 वशीकरणचूर्णाज्जनादिवन्धनमप्यदः ॥ ४११ ॥
 इति तद्वचनात्सर्वैः कृत्वा हामं द्विजोत्तम ।
 कन्यका गुणमालाख्या पुरेऽस्मिन्नस्ति विश्रुता ॥ ४१२ ॥
 'जीवंधरेण मच्चूर्णवासस्य न कृता स्तुतिः' ।
 इति नृद्वेपिणी जाता तां त्वच्चूर्णाज्जनादिभिः ॥ ४१३ ॥
 वशीकुरुष्व तद्वीक्ष्य तव मन्त्रौषधादिकम् ।
 मौल्येन बहुना सर्वमाददिष्यामहे वयम् ॥ ४१४ ॥
 इत्युक्तस्तैः सकोपो वा युष्मज्जीवंधरो विधीः ।
 चूर्णवासादिभेदं किं न जानाति परीक्षितुम् ॥ ४१५ ॥
 इत्युक्त्वास्ततः सर्वे सकोपा विप्रमब्रुवन् ।
 'यथेष्टं किं ब्रवीष्येवं नृसारमविवेचयन् ॥ ४१६ ॥
 आत्मस्तवोऽन्यनिन्दा च मरणान्न विशिष्यते ।
 इति लोकप्रसिद्धं किं न श्रुतं दुःश्रुतोद्धत' ॥ ४१७ ॥
 इत्यसौ तैरधिक्षिप्तः किं न सन्ति प्रशंसकाः ।
 युष्मद्विधा ममापीति संभाव्यात्मानमुद्धतः ॥ ४१८ ॥
 घटदासीं विधास्यामि गुणमालां मुहूर्ततः ।

अकालसाधनं शौर्यं न फलाय प्रकल्पते ।

धान्यं वा संप्रतीक्ष्यो यः कालः कार्यस्य साधकः ॥ ३९८ ॥

इति संचिन्त्य संजातक्रोधोऽप्याच्छाद्य तं हृदि ।

अभ्वेतत्कार्यपर्याप्तौ बलं नन्दाख्यनायकम् ॥ ३९९ ॥

त्वामानेतुं प्रहेष्यामि तावदत्र त्वयास्यताम् ।

दिनानि कानिचिद्वीतशोकयेति महामतिः ॥ ४०० ॥

तद्योग्यसर्ववस्तूनि परिवारं च कंचन ।

तत्संनिधाववस्थाप्य गत्वा राजपुरं स्वयम् ॥ ४०१ ॥

प्राप्य तत्रिजभृत्यादीन्पुरः प्रस्थाप्य कस्य चित् ।

ममागतिर्न वाच्येति प्रतिपाद्य पृथक्पृथक् ॥ ४०२ ॥

वेश्यवेपं समादाय विद्यामुद्राप्रभावतः ।

पुरं प्रविश्य कस्मिंश्चिदापणे समवस्थितः ॥ ४०३ ॥

तत्र तत्संनिधानेन नानारत्नादिभाण्डकम् ।

अपूर्वलाभसंवृतं दृष्ट्वा सागरदत्तकः ॥ ४०४ ॥

वणिगादेशनिर्दिष्टो दैवज्ञैरयमित्यसौ ।

दनवान्विमलां तस्मै सुतां स्वां कमलोद्भवाम् ॥ ४०५ ॥

दिनानि कानिचित्तत्र संवसन्सुखमन्यदा ।

परिव्राजकवेपेण काष्ठाङ्गारकसंसदम् ॥ ४०६ ॥

प्रविश्य तं समालोक्य कृताशीर्वादसत्क्रियः ।

शृणु राजन्नहं भोक्तुं याचे त्वामतिथिर्गुणी ॥ ४०७ ॥

मां भोजयेत्युवाचेतच्छ्रुत्वा स प्रतिपन्नवाक् ।

‘मदुद्योगफलस्यैतन्निमित्तं कुसुमं परम्’ ॥ ४०८ ॥

कुमरोत्तिष्ठ कल्याणशतभागी भवेत्यसौ ।

तमाशिषां शतैः स्नेहादभिनन्द्याञ्चवीदिति ॥ ३८९ ॥

‘प्रतिपक्षाद्भवदृष्टिसंभूतसुखसंगमात् ।

कुमार भीतभीतं वा महुःखं सहसा गतम्’ ॥ ३९० ॥

एवं देव्या तुजा साकं निगदन्त्यां तदन्तरे ।

संप्राप्य सत्वरं यक्षो दक्षः स्नेहात्कुमारजात् ॥ ३९१ ॥

स्नानस्त्रग्लेपनाशेषभूपावस्त्राशनादिभिः ।

संपूज्य जैनसद्धर्मवात्सल्यात्सकलान्पृथक् ॥ ३९२ ॥

अपास्य मधुरालापैस्तत्त्वगर्भैः सयुक्तिभिः ।

मदनादिकथाभिश्च शोकं मातुः सुतस्य च ॥ ३९३ ॥

जगाम संमुखं धाम्नः स्वस्येत्यापाद्य सत्क्रियाम् ।

तत्सौहार्दं यदापत्सु सुदृढिरनुभूयते ॥ ३९४ ॥

राज्ञी चैष महापुण्यभागीत्यालोच्य तं पृथक् ।

‘कुमारमभ्यधादेवं प्रज्ञाविक्रमशालिनम् ॥ ३९५ ॥

स्वर्धंधरमहाराजं तव राजपुरे गुरुम् ।

हत्वा राज्ये स्थितः शत्रुस्तत्काष्ठाङ्गारकस्तव ॥ ३९६ ॥

पितृस्थानपरित्यागो न योग्यस्ते मनस्विनः’ ।

इत्यसौ च तदाकर्ण्य प्रतिपद्योदितं तथा ॥ ३९७ ॥

श्लो. ३८१—३९०. “षडाम्बूजाते प्रणतं कुमारमाशीर्भगकीर्य तदा भुजाभ्याम् । आक्षिप्रवत्याः प्रवभूव तस्या अदिशयच्छोकपदे प्रमोदः ॥ इति जीवधरचम्पुकाव्ये । ३९०. सुखसंगरूपशत्रोरतीव भीतमिव । ३९१. तुजा, पुत्रेण । ३९४. स्वस्य धाम्नः, स्वावासनस्थानस्य । ३९५. पृथक् रहसि । ३९६. तत, ततः कारणात् ।

गत्वा व्याधवलं युद्धे निरुद्ध्यातर्क्यविक्रमः ॥ ३८० ॥

तदृहीतं धनं सर्वं वणिग्भ्यो ह्यार्पयत्पुनः ।

युद्ध्वा चिरं विमुक्तात्मनामाङ्कशरदर्शनात् ॥ ३८१ ॥

जीवंधरकुमारेण विदिता मधुरादयः ।

संगतास्ते कुमारस्य वार्ता राजपुरोद्भवाम् ॥ ३८२ ॥

सर्वा निर्वर्ण्य विश्रम्य कंचित्कालं स्थिताः सुखम् ।

ततः कुमारमादाय गच्छन्तः स्वपुरं प्रति ॥ ३८३ ॥

अरण्यमप्रयाणार्थं दण्डकाख्यमुपागमन् ।

तत्र स्नेहान्महादेवी क्षीरापूर्णोन्नतस्तनी ॥ ३८४ ॥

चाप्पाविलविलोलाक्षी क्षामक्षामाङ्गयष्टिका ।

चिन्तासहस्रसंतता जटीभूतशिरोरुहा ॥ ३८५ ॥

निरन्तरोष्णनिश्वासवैवर्ण्यगमिताधरा ।

ताम्बूलादिव्यपायोरुमलदिग्धद्विजावलिः ॥ ३८६ ॥

अशोचत्पुत्रमालोक्य रुक्मणीव मनोभवम् ।

इष्टकालान्तगल्लोकस्तत्क्षणे दुःखकारणम् ॥ ३८७ ॥

तनूजस्पर्शसंभूतमस्पृशन्तीं सुखामृतम् ।

ज्ञापयन्वापतत्पादपद्मयोः स कृताञ्जलिः ॥ ३८८ ॥

श्लो. ३८१-३८२. नामाङ्किततट्टीयवाणगणवीक्षणेन एते वयस्या इति कुमारं निश्चिता इत्यर्थः । ३८४-३८७. “क्षामक्षामतनुं विवर्णवदना निःश्वासभूमेत्कर्षश्चिन्तादन्तुगितान्तगमविरलैर्षीर्षैर्मिलञ्चोचनाम् । ताम्बूलादिविहानविस्तृतमलप्रातद्विजालि जटावल्लीवेलितमस्तकां कुरुपतिर्देवां लुलोके धुरि” ॥ इति जीवंधरचम्पुकाव्ये । ३८६. उरुमलदिग्धद्विजावलिः, बहुलमललिप्तदन्तपङ्क्तिः । ३८७. इष्टकालान्तगल्लोकः, इष्टजनस्य कालान्तगदर्शनम् ।

साप्याह सुजने देशे हेमाभनगरे सुखम् ।
 वसतस्तत्र का चिन्ता युष्माकमिति सादरम् ॥ ३७० ॥
 ज्ञात्वा ताभ्यां स्थितं स्थानं ते सर्वे तद्दिदृक्षया ।
 आपृच्छुच स्वजनान्सर्वान्संतोषात्तैर्विमोचिताः ॥ ३७१ ॥
 गच्छन्तो दण्डकारण्ये व्यश्राम्यंस्तापसाश्रमे ।
 तापसीषु समागत्य तान्पश्यन्तीषु कौतुकात् ॥ ३७२ ॥
 महादेवी च तान्दृष्ट्वा यूयं कस्मात्समागताः ।
 गमिष्यथ क वेत्येतदपृच्छत्स्नेहनिर्भरम् ॥ ३७३ ॥
 यथावृत्तान्तमेवैषु कथयत्सु प्रतोषिणी ।
 मत्पुत्रपरिवारोऽयं सङ्घो यूनामिति स्फुटम् ॥ ३७४ ॥
 विज्ञायाद्यात्र विश्रम्य भवद्विगम्यतां पुनः ।
 समागमनकालेऽसाविहैवानीयतामिति ॥ ३७५ ॥
 सम्यक्प्रार्थयन्तेतांस्तेऽप्येषा जीवंधरश्रुतेः ।
 रूपेण निर्विशेषा किं तन्मातेत्यात्तसंशयाः ॥ ३७६ ॥
 कुर्मस्तथेति संतोष्य तां प्रियानुगतोक्तिभिः ।
 गत्वा तत्रोत्तरं किञ्चित्तत्र व्याधिः कदर्थिताः ॥ ३७७ ॥
 युद्धे पुरुषकारेण क्रव्यादानभिभूय तान् ।
 यान्तो यदृच्छया व्याधिर्मार्गेऽन्यैर्योगमागमन् ॥ ३७८ ॥
 हेमाभपुरसार्थापहरणारंभसंभ्रमे ।
 तत्कर्म नागैरूर्ध्वन्यस्तहस्तेर्निवेदितः ॥ ३७९ ॥
 आक्रोशद्भिः सकारुण्यो जीवंधरसमाद्वयः ।

पद्मिन्यार्कोदयो वालि तं मात्रा समजीगमः ॥ ३६० ॥

एवं विनोदैरन्यैश्च काले याते निरन्तरम् ।

सुखेन केनचिद्भोगनिर्वेगे सति हेतुना ॥ ३६१ ॥

राज्यभारं परित्यज्य तपोभारं समुद्रहत ।

जीवितान्ते तनुं त्यक्त्वा सहस्रारे सुरोऽभवः ॥ ३६२ ॥

तत्राष्टदशवार्यायुर्दिव्यभोगाभितर्पितः ।

ततश्च्युत्वेह संभूतः शुभाशुभविपाकतः ॥ ३६३ ॥

चेष्टकेन हतो हंसः स काष्ठाङ्गारकोऽभवत् ।

तेनैव त्वत्पिता युद्धे हतः प्राक्तव जन्मनः ॥ ३६४ ॥

मन्दसानशिरोः पित्रोर्विप्रयोगकृतेनसः ।

कल्याणपोडशवर्षाणि वियोगस्तव बन्धुभिः ॥ ३६५ ॥

सह संजात इत्येतद्विद्यावरनिरूपितम् ।

श्रुत्वा कल्याणबन्धुस्त्वं ममेत्येनमपूजयत् ॥ ३६६ ॥

तस्मादागत्य हेमाभनगरं प्राप्य संमदात् ।

कामभोगसुखं स्वैरमिष्टैरनुभवन्निधतः ॥ ३६७ ॥

इदं प्रकृतमत्रान्यतसंविधानमुदीर्यते ।

नन्दादयस्य पुरात्स्वस्मान्निर्याणान्तरे दिने ॥ ३६८ ॥

गन्धर्वदत्ता संपृष्टा स्नेहितैर्मधुरादिभिः ।

वद्वास्माकं विवेत्ति त्वं कुमारौ क्व गताविति ॥ ३६९ ॥

श्लो. ३६४. मन्दसानशिरोः, हंसशावकस्य । एतसः, शापात् । ३६५.

'कुमारः' इति कर्तृप्रसङ्गाद्वाच्यम् । एतम् विद्याधरम् । ३६६. तस्मान्न
सरोवरात् । इष्टैः जनैरिति शेषः ।

विषये पुष्कलावत्यां नगरी पुण्डरीकिणी ॥ ३११ ॥

पतिर्जयधरस्तस्य तनूजोऽभृज्जयद्रथः ।

जयवत्यां त्वमन्यद्युर्वेन नाम्ना मनोहरम् ॥ ३१२ ॥

विहर्तुं प्रस्थितस्तत्र मरस्यां हंसशावकम् ।

विलोक्य चेटकैर्दंसेस्तमानाय्य सकौतुकः ॥ ३१३ ॥

स्थितस्तत्पौषणोद्योगे तन्मातापितरौ तदा ।

नशोकौ करुणाक्रन्दं नभस्यकुरुतां मुहुः ॥ ३१४ ॥

चेटकस्ते तदाकर्ण्य कर्णान्ताकृष्टचापकः ।

शरेणापातयत्तातं तन्याकार्यं न पापिनाम् ॥ ३१५ ॥

तन्निरीक्ष्य भवन्माता कारुण्याद्भीकृताशया ।

किमेतदिति संपृच्छ्य प्रबुद्धा परिचारकात् ॥ ३१६ ॥

कुपित्वा चेटकार्येन वृथा विह्वले मती ।

निर्मल्यं त्वां च ते पुत्र न युक्तमिदमाश्विमम् ॥ ३१७ ॥

मात्रा संयोजयेत्याह त्वं चाज्ञानादिदं मया ।

कृतं कर्मति निन्दित्वा गार्हित्वात्मानमाद्र्क्षीः ॥ ३१८ ॥

तदाज्ञानदिनाढंसशावकं षोडशे दिने ।

चातकं वनकालो वा मज्जलाम्भोदमाश्रया ॥ ३१९ ॥

प्रसवे मधुमासो वा कृत्या चृतसंज्ञया ।

इत्यां. ३१३. चेटकैः, भृत्यैः । ३१४. तन्मातापितरौ, तस्य हंस-
शावकस्य मातापितरौ । ३१५. तस्य तातम्, हंसशावकस्य पितरम् ।
३१७. पुत्रम्, हंसशावकम् । आशु इमम् इति विभक्त्यः । ३१९. तदाज्ञान-
दिनात्, हंसशावकानव्यनदिनात् । वा, इव ।

नदाकर्ण्य विचिन्त्यैतत्कुमारोऽपि सविस्मयः ।

हेतुगस्त्यत्र कोऽपीति तद् ज्ञातुं यक्षमस्मरत् ॥ ३४२ ॥

सोऽपि संनिहितस्तत्र विद्यां विध्वस्तखेचरीम् (?) ।

तं खेचरं कुमारस्य पुरस्तादकरोद्भूतम् ॥ ३४३ ॥

इदं मगस्त्वया केन रक्ष्यते हेतुनेति सः ।

पण्डितः कुमारेण खेचरः सम्यगब्रवीत् ॥ ३४४ ॥

शृणु भद्र प्रवक्ष्यामि मत्कथां कृतचेतनः ।

अभवत्पुरुषपद्मनाभ्यमालाकारधनेशिनः ॥ ३४५ ॥

सुतो राजपुरे जातिभटाङ्कः कुसुमश्रियः ।

तत्रैव धनदत्तस्य नन्दिन्यां तनयोऽभवत् ॥ ३४६ ॥

चन्द्राभो मे सखा तस्य कदाचिद्धर्ममभ्यधात् ।

भवानहं च धर्मेण तेन रक्ताशयस्तदा ॥ ३४७ ॥

विधाय मद्यमांसादिनिवृत्तिं तत्फलामृतम् ।

इह विद्याधरो भूत्वा मिद्धकुटजिनालये ॥ ३४८ ॥

विलोक्य चारणद्वन्द्वं विनयेनोपमृत्य तत् ।

आवयोर्मवसंवन्धमाकर्ण्य त्वां निरीक्षितुम् ॥ ३४९ ॥

रक्षित्वैतत्सुरोऽन्येषां प्रवेशाद्विद्यया स्थितः ॥

वक्ष्ये त्वद्भवसंक्लृप्तं दिव्यावधिनिरूपितम् ॥ ३५० ॥

धातकीषण्डप्राग्भागमेरुपूर्वचिदेहगे ।

श्लो. ३४७. कदाचित्तस्य चन्द्राभस्य भवान् जीवंधगो धर्ममभ्यधात् ।

पूर्वजन्मनि जातिभटाङ्कः अहं तदा तेन धर्मेण रक्ताशयः । ३४९. तन, चारणद्वन्द्वम् । दिव्यावधिनिरूपितम्, श्रेष्ठेनावधिज्ञानेन सम्यग्दृष्टम् ।

बलेन महता योद्धुं हरिविक्रम आगमत् ।

यक्षस्तं च समादाय कुमारस्य करेऽकरोत् ॥ ३३२ ॥

वनराजस्तदाशेषं सर्वेषामित्यथाब्रवीत् ।

“जन्मनीतस्तृतीयेऽहं बभूव वणिजां सुतः ॥ ३३३ ॥

सुवर्णतेजास्तस्माच्च मृत्वा मार्जारतां गतः ।

कपोतीं प्राग्भवे कन्यामिमां हन्तुं समुद्यतः ॥ ३३४ ॥

केनचिन्मुनिनाधीतचतुर्गतिगतश्रुतेः ।

मुक्तवैरोऽत्र भूत्वैतत्स्नेहोदेनामनीनयम् ॥ ३३५ ॥

तदुक्तं ते समाकर्ण्य नायं कन्यामनीनयत् ।

दर्पेण न तु संप्रीत्येत्यवधार्य शमं गताः ॥ ३३६ ॥

पितरं वनराजस्य तं च निर्मुक्तबन्धनम् ।

कृत्वा विसर्जयाञ्चकुर्वामि कत्वं हि तत्सताम् ॥ ३३७ ॥

ततो राज्ञः पुरं गत्वा स्थित्वा द्वित्रिदिनानि ते ।

गत्वा नगरशोभाख्ये श्रीचन्द्रां मन्दभागिनीम् ॥ ३३८ ॥

नन्दाख्याय ददुर्भूरिभूत्यायाने धनेशिते ।

एवं विवाहनिर्वृत्तो हेमाभं बन्धुभिः समम् ॥ ३३९ ॥

पुरं प्रत्यागमे सत्यंधरसूनुं निवीक्ष्य तम् ।

कस्यचित्सरसस्तीरे तत्रानेतुं जलं गताः ॥ ३४० ॥

परिवारजना दष्टा दुष्टैर्गन्धिलमाक्षिकैः ।

तद्भयाद्बोधयन्ति स्म जीवंधरकुमारकम् ॥ ३४१ ॥

श्लो. ३३५. गतश्रुतेः, गमनश्रवणेन । ३३८. राज्ञः पुरम्, दृढमित्रस्त
हेमाभाख्यं पुरम् ।

दृढमित्रादयः सर्वे तदा संप्राप्य बान्धवाः ।
 सन्नद्बलसंपन्नास्तस्थुरावेष्ट्य तत्पुरम् ॥ ३२२ ॥
 युयुत्सवो विपक्षाश्च जीवंधरकुमारकः ।
 तदृष्ट्वा स्पृष्टकारुण्यो युद्धं बहुजनान्तकृत् ॥ ३२३ ॥
 किमनेनेति यक्षेशं स सुदर्शनमस्मरत् ।
 अनुस्मरणमात्रेण यक्षोऽप्यानीय कन्यकाम् ॥ ३२४ ॥
 कुमारायार्पयामास कस्याप्यकृतपीडनम् ।
 संमाधयन्ति कार्याणि सोपायं पापभीरवः ॥ ३२५ ॥
 ते सर्वे सिद्धसाध्यत्वाद्युद्धं साहाय्यसंमुखम् ।
 नगरस्यागमन्नेतानन्वसौ वनराजकः ॥ ३२६ ॥
 युयुत्सया ययौ वीक्ष्य तं यक्षो दुष्टचेतसम् ।
 परिगृह्य हठात्सद्यः कुमाराय समर्पयत् ॥ ३२७ ॥
 बन्धीकृत्य कुमारोऽपि वनराजं निविष्टवान् ।
 समेतः सरसि श्रीमान्सेनारम्याभिधानके ॥ ३२८ ॥
 तत्रैकं चारुणं वीक्ष्य सहसा महसां निधिम् ।
 भिक्षाहेतोर्यतिं प्राप्तमभ्युत्थाय यथोचितम् ॥ ३२९ ॥
 कृताभिवन्दनो योग्यं भाक्तिकोऽदात्सुभोजनम् ।
 तद्दानावर्जितायोऽयमयादाश्चर्यपञ्चकम् ॥ ३३० ॥
 तद्दानकलमालोक्य वनराजः स्वजन्मनः ।
 संबन्धं यद्यथावृत्तं स तत्सर्वमवागमत् ॥ ३३१ ॥

सुविरक्तां वनेशोऽसौ प्रत्यात्मानं विबुध्य ताम् ।

प्रौढास्तद्योजनोपायैः स्वाः समाहूय दूतिकाः ॥ ३१२ ॥

कुर्वीतेमां मयि प्रीतामुपायैरित्यभाषत ।

ताश्च तत्प्रेषणं लब्ध्वा श्रीचन्द्राभ्याशमागताः ॥ ३१३ ॥

सामभेदविधानज्ञाः प्रवेष्टुं हृदयं शनैः ।

“किमेवं तिष्ठसि स्नाहि परिधत्स्व विभूषणैः ॥ ३१४ ॥

अलंकुरु स्रजं धेहि भुङ्क्वाहारं मनोहरम् ।

ब्रूहि वित्स्वधमस्माभिः श्रीचन्द्रे सुखसंकथाम् ॥ ३१५ ॥

मनुष्यजन्म संप्राप्तं दुःखेनानेकयोनिषु ।

दुर्लभं भोगवैमुख्यादेतन्मा नीनशो वृथा ॥ ३१६ ॥

वनराजात्परो नास्ति वरो रूपादिभिर्गुणैः ।

लोकेऽस्मिँल्लोचने सम्यक्तवोन्मील्य न पश्यसि ॥ ३१७ ॥

लक्ष्मीरिवादिचक्रेशं भूषेवाभरणद्रुमम् ।

संपूर्णेन्दुमिव ज्योत्स्ना वनराजमुपाश्रय ॥ ३१८ ॥

प्राप्य चूडामणिं मूढः को नामात्रावमन्यते ” ।

इत्यन्यैश्च भयप्रायैर्वचनैरकदर्थयन् ॥ ३१९ ॥

तदुपद्रवमाकर्ण्य प्रच्छन्नैर्हरिविक्रमः ।

विपत्तिर्निग्रहेणासां कन्यायाः प्रतिपत्स्यते ॥ ३२० ॥

कदाचिदिति संचिन्त्य निर्भर्त्स्य वनराजकम् ।

तस्या निजतनूजाभिः सह वासं चकार सः ॥ ३२१ ॥

सम्यग्वर्णयतः स्मैतच्छ्रुत्वा तदभिलाषिणा ॥ ३०३ ॥

सुवर्णतेजसा प्रीतिमतास्यां पूर्वजन्मनि ।

सा केनापि प्रकारेण मां प्रत्यानीयतामिति ॥ ३०४ ॥

प्रेषितावनु तेनेत्वा महाभटपरिष्कृतौ ।

तत्कन्याशयनागारं ज्ञात्वा कृतसुरङ्गको ॥ ३०५ ॥

निष्कृत्य कन्यां **श्रीषेणलोहजङ्घौ** सपौरुषौ ।

गतौ कन्यां गृहीत्वेति तस्मिंल्लिखितपत्रकम् ॥ ३०६ ॥

सुरङ्गे समवस्थाप्य **वनराजस्य** संनिधिम् ।

रजन्यां सेन्दुरेखौ वा प्रस्थितौ मन्दभूमिजौ ॥ ३०७ ॥

आदित्योद्गमवेलायां विदित्वा लेखवाचनात् ।

कन्यापहरणं तस्या भ्रातरौ नृपचोदितौ ॥ ३०८ ॥

अनुमृत्य द्रुतं ताभ्यां युध्यमानौ निरीक्ष्य सा ।

मित्रान्तकिन्नरं **यक्षमित्रं** चाकुलिताशया ॥ ३०९ ॥

श्रीचन्द्राहं न भोक्ष्येऽस्मन्नगरेऽस्मज्जिनालयम् ।

अट्टष्टा किञ्चिदप्यस्मिन्निति मौनं समाददे ॥ ३१० ॥

सखायौ **वनराजस्य** विनिर्जित्य नृपात्मजौ ।

नीत्वा तां राजपुत्राय ददतुः प्राप्तसंमदौ ॥ ३११ ॥

श्लो. ३०४.-३०५. पूर्वजन्मन्यस्यां जाताभिलाषेण सुवर्णतेजसा, अद्य जन्मनि तु वनराजेन तेन 'सेयं श्रीचन्द्रा सर्वैरप्युपायैर्मां प्रत्यानीयताम्' इति श्रीषेणलोहजङ्घौ प्रेषितौ। इत्वा गत्वा । ३०७. सेन्दुरेखौ वा, चन्द्ररेखया समन्वितौ शन्यद्वारकाविव । ३०९. मित्रान्तकिन्नरम्, किन्नरमित्रम् । ३१०. किञ्चिदपि, किञ्चिदपि वस्तु ।

पट्टकालिखितं सर्वमभिधायाभ्यधादिदम् ॥ २९४ ॥

सोऽप्यद्य तव सोदर्योऽजनिषीत्यग्रजं प्रति ।

तुष्टासौ च विवाहार्थं प्रागारब्ध महामहम् ॥ २९५ ॥

इदं प्रकृतमत्रान्यच्छ्रूयतां समुपस्थितम् ।

किराताधीश्वरो नाम्ना विश्रुतो हरिविक्रमः ॥ २९६ ॥

स दायादभयाद्गत्वा कपित्थाख्यवनेऽकरोत् ।

दिशागिरौ पुरं तस्य वनादिगिरि सुन्दरी ॥ २९७ ॥

प्रिया तुग्वनराजोऽस्याप्यजायत वनेशिनः ।

वटवृक्षाद्वयो मृत्युश्चित्रसेनः ससैन्धवः ॥ २९८ ॥

अरिअयाद्वयः शत्रुमर्दनोऽतिबलोऽप्यमी ।

भृत्यास्तस्यात्मजस्यापि लोहजङ्घः सखापरः ॥ २९९ ॥

श्रीषेणश्चान्यदा गत्वा पुरं तौ तद्वनान्तरे ।

रममाणां समालोक्य श्रीचन्द्रां चन्द्रिकोपमाम् ॥ ३०० ॥

प्रशस्य यान्तौ वीक्ष्याम्बु पातुं यान्तं तुरङ्गमम् ।

रक्षकाभिभवान्नीत्वा दत्वास्मै तोपमापतुः ॥ ३०१ ॥

हरिविक्रमतः पश्चात्तावभ्येत्य हितैषिणौ ।

मिथो वनचरेशात्मजस्यान्यायानुसारिणः ॥ ३०२ ॥

वनराजस्य तत्कान्तरूपकान्त्यादिसंपदम् ।

इलो. २९५. अहं गुणमित्रचरोऽद्य तव जीवधरस्य सोदर्योऽजनिषि ।

२९७. वनादिगिरि पुरम्, वनगिरिपुरम् । २९८. तुक्, अपत्यम् ।

३००. पुरम्, नगरशोभाख्यं सुमित्रस्य पुरम् । तौ लोहजङ्घश्रीषेणौ ।

३०१. रक्षकाभिभवात्, तुरगरक्षकजनतिरस्कृणात् ।

रङ्गतेजोऽभिधानस्य नटवर्गे पटीयसः ॥ २८५ ॥

मदनादिलतायाश्च दानसंमानपूर्वकम् ।

तत्कर्तव्यं समाख्याय यत्नेनाकुरुतां करे ॥ २८६ ॥

पुष्पकाख्ये वने तौ च कृतपट्टप्रसारणौ ।

स्वयं नटितुमारब्धौ नानाजनसमाकुले ॥ २८७ ॥

पितास्यास्तद्वने रन्तुं गतस्तत्र मुनीश्वरम् ।

समाधिगुप्तमालोक्य परीत्य कृतवन्दनः ॥ २८८ ॥

धर्मसद्भावमाकर्ण्य पप्रच्छ तदनन्तरम् ।

पूज्य मत्पुत्रिकापूर्वभवभर्ता क्व वर्तते ॥ २८९ ॥

कथ्यतामिति दिव्यावधीक्षणः सोऽप्यथावदत् ।

स हेमाभपुरे वैश्यतनयोऽद्याप्तयौवनः ॥ २९० ॥

इति श्रुत्वा मुनेर्वाक्यं तदैव स महीपतिः ।

सनटः ससुहृत्सर्वपरीवारपरिष्कृतः ॥ २९१ ॥

गत्वा तत्र मनोहारि नृत्तं चित्रमयोजयत् ।

नागरेः सह नन्दाढ्यो नृत्तमालोकितुं गतः ॥ २९२ ॥

जन्मान्तरस्मृतेर्मूर्च्छां सहसासावपद्यत ।

गीतक्रियाविशेषापनीतमूर्च्छं तदग्रजः ॥ २९३ ॥

जीवंधरोऽवदन्मूर्च्छाकारणं कथयेति तम् ।

- श्लो. २८६. मदनादिलतायाः, मदनलतायाः । २८७. तौ मदन-
लताङ्गतेजसौ । २८८. अस्याः श्रीचन्द्रायाः । तद्वने, पुष्पकवने ।
२९०. दिव्यावधीक्षणः श्रेष्ठमतीतज्ञानं यस्य । २९३. असां
नन्दाढ्यः ।

स्नेहादन्योऽन्यसंसक्तसुखं तत्रावसच्चिरम् ।

सुवर्णतेजास्तद्वर्द्धवरेण पुरुदंशताम् ॥ २७७ ॥

मृत्वा संप्राप्य तद् द्वन्द्वं दृष्ट्वा कापि यदृच्छया ।

अग्रहीद्रतिवेगां तां राहुर्मूर्तिमिवैन्दवीम् ॥ २७८ ॥

जातकोपः कपोतोऽमुं नखपक्षप्रताडनैः ।

तुण्डयातैश्च हत्वाशु निजपत्नीममूमुचत् ॥ २७९ ॥

कदाचित्तत्पुरप्रत्यासन्नभूध्रविलान्तरे ।

पाशे विरचिते पापैः कपोते पातिते सति ॥ २८० ॥

स्वयं गृहं समागत्य **रतिवेगात्मनो मृतिम् ।**

पत्युस्तुण्डेन संलिख्य तान्सर्वानप्यबोधयत् ॥ २८१ ॥

तद्वियोगमहादुःखपीडिता विगतासुका ।

श्रीचन्द्राख्याजनिष्टेयमधीष्टा भवतोः सुता ॥ २८२ ॥

अद्य पारावतद्वन्द्वं वीक्ष्य जन्मान्तरस्मृतेः ।

व्यमुह्यन्नियमेनैतद्वचकं सर्वं ममाब्रवीत् ॥ २८३ ॥

इत्यथालक**सुन्दर्या** वचः श्रुत्वाकुलाकुलौ ।

सुतापतिसमन्वेषणेच्छया पितरौ तदा ॥ २८४ ॥

तद्ववान्तरवृत्तान्तं पट्टके लिखितं स्फुटम् ।

इलो. २७५.-२७७. तौ पारावतदम्पती गन्धोत्कटसुतस्याक्षगभ्याससमये स्वयं चाक्षगभ्यासमेव तयोर्गृहिणोः सुनन्दागन्धोत्कटयोः श्रावकव्रतं च दृष्ट्वा तत्र सुखमवसताम् । पुरुदंशताम्, मार्जिताम् । २७९. अमुम्, पुरुदंशम् २८१. रतिवेगा पत्युर्मृतिमात्मनस्तुण्डेन संलिख्याबोधयत् । २८४. गुणमित्रवरस्य सुतापतेः ।

प्रस्पष्टनयुरालापस्तयोरेवमभाषत ॥ २६७ ॥

“ इतस्तृतीये कन्येया बभूव किल जन्मनि ।

देशे हेमाङ्गदे राजपुरे वैश्यकुलाग्रणीः ॥ २६८ ॥

रत्नतेजाः प्रिया तस्य रत्नमाला तयोः सुता ।

सुहृषानुपमा नाम्ना नाम्नेव न गुणैरपि ॥ २६९ ॥

तस्मिन्नेव पुरे वंशे विशां कनकतेजसः ।

तनूजश्चन्द्रमालायामभवदुर्विधो विधीः ॥ २७० ॥

सुवर्णतेजा नामाभूत्तस्मै प्राक्परिभाषिताम् ।

पुनस्तद्वयमानेन तन्मातापितरौ किल ॥ २७१ ॥

समाश्रणयतां वैश्यपुत्राय मणिकारिणे ।

गुणमित्राय तत्रेयं स्तोत्रं कालमगात्सुखम् ॥ २७२ ॥

कदाचिज्जलयात्रायामम्भोनिधिनदीमुखात् ।

निर्गमे विपमावर्ते गुणमित्रे मृतिं गते ॥ २७३ ॥

स्वयं चेत्या प्रदेशं तं मृत्युमेषा समाश्रयत् ।

ततो राजपुरे गन्धोत्कटवैश्यसुधालये ॥ २७४ ॥

पतिः पवनवेगाख्यो रतिवेगेयमप्यभूत् ।

पारावतकुले द्वन्द्वं तद्दालाक्षरशिक्षणे ॥ २७५ ॥

स्वयं चेत्याक्षराभ्यासं गृहिणोः श्रावकव्रतम् ।

तयोद्वेष्टान्तशान्तोपयोगं जन्मान्तरागतात् ॥ २७६ ॥

श्लो. २७१. परिभाषिताम्, वाचा इत्ताम् । तन्मातापितरौ, तस्य
अनुपमायाः पितरौ । २७४. एषा, अनुपमा । सुधालये, सौधनवने ।
२७५. पतिः, गुणमित्रः । इयम्, अनुपमा ।

आपन्नयौवनारम्भा सा कदाचिद्गृहाङ्गणे ।
 वीक्ष्य पारावतद्वन्द्वं स्वैरं क्रीडद्यदृच्छया ॥ २९८ ॥
 जातजातिरमृतिमूर्च्छा सहसा समुपागमत् ।
 तदशालोकनव्याकुलीकृतास्तत्समीपगाः ॥ २९९ ॥
 कुशलाश्रन्दनोशीरशीतलाम्भोनिषेचिताम् ।
 व्यजनापादिताह्लादिपवनाश्वासिताशयाम् ॥ ३०० ॥
 तां संबोध्य सुखालापैर्विभावितविबोधनाम् ।
 विदधुः किं न कुर्वन्ति लृच्छेषु सुहृदो हिताः ॥ ३०१ ॥
 श्रुत्वेतत्पितरौ कन्याप्रियामलकसुन्दरीम् ।
 पुत्रीं तिलकशब्दादिचन्द्रिकाया विमूर्च्छिताम् ॥ ३०२ ॥
 कन्यां गवेषयेत्वेति तदा जगदतुः शुचा ।
 सापि संप्राप्य संलापनिपुणा कन्यकां मिथः ॥ ३०३ ॥
 भट्टारिके वदन्तस्ते किं मूर्च्छाकारणं मम ।
 इति पृष्ठवती मूर्च्छाहेतुं चेच्छ्रोतुमिच्छसि ॥ ३०४ ॥
 न ह्यस्त्यक्तनीयं मे तव प्राणाधिकप्रिये ।
 शृणु चेतः समाधयेत्यसौ सम्यगनुस्मृतिः ॥ ३०५ ॥
 स्वपूर्वभवसंबन्धमशेषं प्रत्यपीपदत् ।
 तत्सर्वमवधार्याशु सुधीरलकन्दरी ॥ ३०६ ॥
 तदैवागत्य तन्मूर्च्छाकारणं प्राग्यथाश्रुतम् ।

इलो. २६२.-२६३. पितरौ 'लब्धसंज्ञां कन्यां गत्वा गवेषय' इति तिलकचन्द्रिकायाः सुतां कन्यासखीमलकसुन्दरीं जगदतुः । २६६. प्रत्यपीपदत्, ज्ञापितवती !

तान्सर्वान्सर्वविज्ञानकुशलान्विदधच्चिरम् ॥ २४८ ॥

तत्र पूर्वकृतं पुण्यं कुमारोऽनुभवन्स्थितः ।

इतो जीवंधराभ्यर्णमप्रकाशं मुहुर्मुहुः ॥ २४९ ॥

गत्वागमनमालोक्य नन्दाढ्येन कदाचन ।

अज्ञाता केनचिद्यासि क यियासुरहं च तत् ॥ २५० ॥

वदेति पृष्टा गन्धर्वदत्ता स्मित्वाब्रवीदिदम् ।

मया प्राप्यं प्रदेशं चेत्त्वं च गन्तुं यदिच्छसि ॥ २५१ ॥

देवताधिष्ठिता नाम्ना शय्या स्मरतरङ्गिणी ।

तत्राग्रजं तव स्मृत्वा स्वप्यास्त्वं विधिपूर्वकम् ॥ २५२ ॥

तथा प्राप्नोषि संतोषात्तत्समीपमिति स्फुटम् ।

तदुक्तमवधार्यासौ रात्रौ तच्छयनेऽस्वपत् ॥ २५३ ॥

तं तदा भोगिनी विद्या शय्ययानयदग्रजम् ।

तदा कुमारनन्दाढ्यौ मुदा वीक्ष्य परस्परम् ॥ २५४ ॥

समाश्लिष्य सुखप्रश्नपूर्वकं तत्र तस्थतुः ।

नाधिकं प्रीतयेत्रान्यत्प्रीतसोदर्यसंगमात् ॥ २५५ ॥

राष्ट्रे ऽस्मिन्नेव विख्याते सुजनेऽस्ति परं पुरम् ।

नाम्ना नगरशोभाख्यं दृढमित्रस्य भूपतेः ॥ २५६ ॥

भ्राता तस्य सुमित्राख्यो राज्ञी तस्य वसुंधरा ।

रूपविज्ञानसंपन्ना श्रीचन्द्रा तनया तयोः ॥ २५७ ॥

श्लो. २५०. केनचिदज्ञाता सती क यासीत्यन्वयः । २५१. स्मित्वा, ईषद्वसित्वा, २५४. तम्, नन्दाढ्यम् । २५५. अत्र संसारे ।

खलूरिकायां धानुष्कव्यायामे येन चोदितः ॥ २४० ॥

लक्ष्याभ्यर्णान्निवृत्तः सञ्छरः पश्चात्समेप्यति ।

वल्लीभा तस्य बालेयं भवितेति सुलक्षणा ॥ २४१ ॥

धनुर्विद्याविदः सर्वे तदादेशश्चुतस्तदा ।

तथा गुणयितुं युक्ताः समभूवंस्तदाशया ॥ २४२ ॥

जीवंधरकुमारोऽपि तत्प्रदेशमुपागमत् ।

धानुष्कास्तं विलोक्याहुरादेशोक्तधनुःश्रमः ॥ २४३ ॥

किमङ्गास्तीति सोऽप्याह किञ्चिदस्तीति तैरिदम् ।

विध्यतां लक्षमित्युक्तः सज्जीकृतधनुःशरम् ॥ २४४ ॥

आदाय विद्धवांल्लक्षमप्राप्यैष न्यवर्तत ।

तं तदालोक्य तत्रस्था महीपतिमबोधयन् ॥ २४५ ॥

मृग्यमाणो हि मे वल्लीविशेषश्ररणेऽसजत् ।

इति क्षितीश्वरः प्रीतो विवाहविधिना सुताम् ॥ २४६ ॥

आश्राणयद्विभृत्यास्मै तदिदं पुण्यमुच्यते ।

आदिमो गुणमित्रोऽन्यो बहुमित्रस्ततः परः ॥ २४७ ॥

सुमित्रो धनमित्रोऽन्यस्तथान्ये चास्य मैथुनाः ।

इलो. २४०. खलूरिकायाम्, आयुधाभ्यासशालायाम् । येन चोदितः, येन धनुर्विद्यया मुक्तः । २४२. गुणयितुम्, अभ्यासं कर्तुम् । तदाशया, हेमाभामिलाषेण । २४८. मैथुनाः, स्यान्ताः । *மைத்ருணர்களா* । अयं मैथुनशब्दः पत्नीसंज्ञे भगिनीपतावपि दृश्यते । यथा, “इति नैच्छत्तदुक्तं तच्छ्रुत्वा तन्मैथुनः पुगात् । सागसाख्यात्समागच्छञ्छरवीराभिधानकः । महागहनमध्यस्थन्यप्राधपृथिवीरुहः । अधस्ताद्योषितं काञ्चिद्भुक्तामभि-
वीक्ष्य सः । रोदिपि त्वं कुतो ब्रूहीत्यब्रवीत्साप्युवाच तम् । शृणु चित्तं समाधाय वनयक्षी वसाम्यहम् । वने खदिरसारस्ते मैथुनौ व्याधिर्पा-
दितः । काकमांसानिवृत्त्यासौ पतिर्मम भविष्यति । गच्छंस्त्वं तं परि-
त्यक्तमांसं भोजयितुं पुनः ” इत्युत्तरपुगणे ।

तत्रस्थास्तत्परीक्षार्थं नियुक्तपुरुषास्तदा ॥ २३० ॥

जीवंधरकुमारावलोकनाज्जातममदाः ।

सफलोऽस्मन्नियोगोऽभूदिति तत्क्षणमेव ते ॥ २३१ ॥

न्यबोधयत्समस्तं तत्प्रप्राप्य स्वामिनं निजम् ।

सोऽपि संतुष्य नास्त्यं मुनीनां जातुचिद्वचः ॥ २३२ ॥

इति तस्मै सुतां योग्यां विधिना श्रीमतेऽदित ।

तथा प्राङ्मे मुदा **राजपुरे** निवसते नृपः ॥ २३३ ॥

सत्यंधरोऽददादेतद्धनुरेताञ्छरांश्च ते ।

योग्यास्तत्त्वं गृहाणेति भूयस्तेनाभिभाषितः ॥ २३४ ॥

गृहीत्वा सुष्ठु संतुष्टस्तत्पुरं सुखमावसत् ।

एवं गच्छति कालेऽस्य कदाचिन्निजविद्यया ॥ २३५ ॥

गंधर्वदत्ता संप्राप्य **जीवंधरकुमारकम्** ।

तं मुखासीनमालोक्य केनाप्यविदितं पुनः ॥ २३६ ॥

आयाद्राजपुरं प्रीतिः प्रीतानां हि प्रियोत्सवः ।

ततः कतिपयैरेव दिनैः प्रागिव तत्पुरात् ॥ २३७ ॥

चापवाणधरो गत्वा विषये **सुजना**द्वये ।

हेमाभनगरं प्राप्तः कुमारः पुण्यसाधनः ॥ २३८ ॥

तत्पतिर्दृढमित्राख्यो **नलिना** तस्य वल्लभा ।

हेमाभाख्या तयोः पुत्री तज्जन्मन्येव केनचित् ॥ २३९ ॥

कृतः किलैवमादेशो मनोहरवनान्तरे ।

गत्वा गव्यूतिकाः काश्चित्क्षेमाख्यविषये पुरम् ॥ २२० ॥

क्षेमाद्वयमवाप्यास्य वने बाह्ये मनोरमे ।

सहस्रकूटे राजन्तं जिनालयमलोकत ॥ २२१ ॥

लोकनानन्तरं नत्वा कृताञ्जलिपुटः पुनः ।

त्रिः परीत्य स्तुतिं कर्तुं विधिनारब्धवांस्तदा ॥ २२२ ॥

सहस्रैवात्मनो रागं व्यक्तं बहिरिवार्पयन् ।

चम्पकानोकहः प्रादुरासीदेको निजोद्गमैः ॥ २२३ ॥

कोकिलाश्च पुरा मूकीभूतास्तद्यानभेषजैः ।

चिकित्सिता इव श्रव्यमकूजन्मधुरस्वनम् ॥ २२४ ॥

तज्जैनभवनाभ्यर्णवर्तिन्यच्छाम्बुसंभृते ।

स्फाटिकद्रवपूर्णे वा व्यकसन्सरसि स्फुटम् ॥ २२५ ॥

मर्वाणि जलपुष्पाणि संश्रमद्भ्रमरारवम् ।

तद्गोपुरकवाटानामुद्वाटनमभूत्स्वयम् ॥ २२६ ॥

तद्विलोक्य समुत्पन्नभक्तिः स्नानविशुद्धिभाक् ।

तत्सरोवरसंभूतप्रसवैर्बहुभिर्जिनम् ॥ २२७ ॥

अभ्यर्च्यार्थैर्मुदा व्यग्रमस्तोष्ट्रेष्टेरभिष्टवैः ।

सुता तत्र सुभद्राख्यश्रेष्ठिनो निर्वृतेश्च सा ॥ २२८ ॥

माशाञ्जक्ष्मीरिवाक्षुणाभूत्ताम्ना क्षेमसुन्दरी ।

तद्वाविभर्तृसान्निध्ये चम्पकप्रसवादिकम् ॥ २२९ ॥

समादिशत्पुरा सर्वं मुनीन्द्रो विजयधरः ।

दलो. २२३. निजोद्गमैः, आत्मोद्गमैः. २२४. तद्यानभेषजैः,

जीवधरागमनरूपभेषजैः ।

सा विहर्तुं वनं याता दृष्टा दुष्टाहिना तदा ।
 य इमां निर्विषीकुर्यान्मणिमन्त्रौषधादिभिः ॥ २१० ॥
 मयेयं कन्यका तस्मै सार्धराज्या प्रदास्यते ।
 बोषणामिति भूपालः पुरे तस्मिन्नचीकरत् ॥ २११ ॥
 फणिवैद्यास्तदाकर्ण्य प्रागप्यादिष्टमीदृशम् ।
 मुनिनादित्यनाम्नेति कन्यालोभाच्चिकित्सितुम् ॥ २१२ ॥
 संप्राप्य बहवो नोपसंहर्तुं तदशक्नुवन् ।
 राजाज्ञया पुनर्वैद्यमन्वेष्टुं परिचारकाः ॥ २१३ ॥
 धावन्तो दैवसंयोगात्कुमारमवलोक्य ते ।
 किमस्ति विषविज्ञानमित्यपृच्छंस्तमाकुलाः ॥ २१४ ॥
 सोऽपि तद् ज्ञायते किञ्चिन्मयेति प्रत्यभाषत ।
 तद्वचःश्रुतिसंतुष्टास्ते नयन्ति स्म तं मुदा ॥ २१५ ॥
 सोऽपि यक्षमनुस्मृत्य मणिमन्त्रविशारदः ।
 अभिमन्त्र्याकरोद्धीतविषवेगां नृपात्मजाम् ॥ २१६ ॥
 जाततोषो नृपस्तस्य सत्त्वच्छायादिलक्षणैः ।
 अवश्यं राजवंश्योऽयमिति निश्चित्य पुत्रिकाम् ॥ २१७ ॥
 अर्धराज्यं च पूर्वोक्तं तस्मै वितरति स्म सः ।
 ततः स लोकपालादिकन्यकाभ्रातृभिः समम् ॥ २१८ ॥
 द्वात्रिंशता चिरं रेमे तद्गुणैरनुरञ्जितः ।

दिनानि कानिचित्तत्र स्थित्वा देवप्रचोदितः ॥ २१९ ॥
 कदाचिन्निशि केनापि जनेनानुपलक्षितः ।

ज्ञातजीवंधराकृतस्तत्सर्वं शान्तिमानयत् ।

ततो विजयगिर्याख्यं समारोप्य गजाधिपम् ॥ २०० ॥

कुमारं तदनुज्ञानात्स्वावासमनयत्सुहृत् ।

स्वगेहदर्शनं नाम सद्भावः सुहृदां स हि ॥ २०१ ॥

सहाया बान्धवाश्चास्य प्रवृत्तेरनभिज्ञकाः ।

पवनान्दोलितालोलबालपल्लवलीलया ॥ २०२ ॥

अकम्पिषत सर्वेऽपि स्वान्संधर्तुमशक्तकाः ।

गन्धर्वदत्ता तद्याननिमित्तज्ञा निराकुला ॥ २०३ ॥

कुमारस्य न भीरस्ति तस्माद्वीताः स्म मात्र भोः ।

स मङ्क्ष्वेतीति तान्सर्वान्प्रशान्तिं प्रापयत्सुधीः ॥ २०४ ॥

जीवंधरोऽपि यक्षस्य वसतौ सुचिरं सुखम् ।

स्थित्वा जिगमिषां स्वस्याज्ञापयद्यक्षमिङ्गितैः ॥ २०५ ॥

तदभिप्रायमालक्ष्य यक्षो दत्त्वा स्फुरत्प्रभाम् ।

साधनीमीप्सितार्थानां मुद्रिकां कामरूपिणीम् ॥ २०६ ॥

तदद्वेरवतीर्येनं न भीरस्य कुतश्चन ।

इति किञ्चिदनुव्रज्य तममुञ्चत्कृताञ्चनः ॥ २०७ ॥

कुमारोऽपि ततः किञ्चिद्रत्नान्तरमुपेयिवान् ।

पुरं चन्द्राभनामानं सज्योत्स्नं वा सुधागृहैः ॥ २०८ ॥

नृपो धनपतिस्तस्य पालको लोकपालवत् ।

देवी तिलोत्तमा तस्य तयोः पद्मोत्तमा सुता ॥ २०९ ॥

विज्ञाय तां निवेद्यैतत्तत्पित्रे तदनुज्ञया ।

विभूतिमत्कुमाराय शुभयोगे वितेरतुः ॥ १९० ॥

ततः समुचितप्रेमा स कामं सुखमन्वभूत् ।

तत्र तच्छौर्यसद्भाग्यसंकथां संततं जनैः ॥ १९१ ॥

क्रियमाणां दुरात्मासौ काष्ठाङ्गारिकभूपतिः ।

कोपादशक्रुवन्सोढुं मद्गन्धगजबाधनम् ॥ १९२ ॥

कृत्वा जीवंधरस्तस्य परिभूतिं व्यधादधीः ।

पथ्यामलकशुण्ख्यादिदानग्रहणकर्मणः ॥ १९३ ॥

निजजात्यनुरूपाद्यो विमुखः सुष्ठु गर्वितः ।

राजपुत्रोचिते वृत्ते विषक्तोऽयं वराटजः ॥ १९४ ॥

कृतान्तवदनं सद्यः प्रापयेमं कुचेष्टितम् ।

इत्याख्यच्चण्डदण्डाख्यं मुख्यं तत्पुररक्षिणाम् ॥ १९५ ॥

स संनद्धबलोऽथावदभिजीवंधरं क्रुधा ।

स कुमारोऽपि तद् ज्ञात्वा ससहायो युयुत्सया ॥ १९६ ॥

तमभ्येत्य तदैवास्मै ददौ भङ्गमभङ्गुरः ।

पुनः कुपितवान्काष्ठाङ्गारिकः स्वबलं बहु ॥ १९७ ॥

प्राहिणोत्तं निरीक्ष्यार्द्रचित्तो जीवंधरो वृथा ।

क्षुद्रप्राणिविघातेन किमनेन दुरात्मकम् ॥ १९८ ॥

काष्ठाङ्गारिकमेवैनमुपायैः प्रशमं नये ।

इति यक्षं निजं मित्तमस्मरत्सोऽप्युपागतः ॥ १९९ ॥

प्रतिग्रह्य नमस्कारं चन्द्रोदयगिरावभूत् ।

यक्षः सुदर्शनो नाम स्मृतपूर्वभवस्तदा ॥ १८० ॥

प्रत्यागत्य कुमारं तं त्वत्प्रसादान्मयेदृशी ।

लब्धा विभूतिरित्युच्चैः स्तुत्या संपाद्य विस्मयम् ॥ १८१ ॥

सर्वेषां दिव्यभूषाभिः कृत्यवित्तमपूजयत् ।

इनः प्रभृत्यहं स्मर्यो व्यसनोत्सवयोस्त्वया ॥ १८२ ॥

कुमारेति तमभ्यर्च्य स्वं धामैव जगाम सः ।

अकारणोपकाराणामवश्यंभावि तत्फलम् ॥ १८३ ॥

चिरं वने विद्वत्यैवं निवृत्तौ गन्धवारणः ।

तन्महीशस्य नाम्नाशनिवेगोऽजनि धोषतः ॥ १८४ ॥

समुद्भान्तोऽनिर्वार्योऽन्यैरधावत्स्यन्दनं प्रति ।

मुदतः सुरमञ्जरीः स कुमारो विलोक्य ताम् ॥ १८५ ॥

विनयोल्लस्यनिर्णीतक्रियः संप्राप्य हेलया ।

कृत्वा परिश्रमं तस्य द्वात्रिंशत्केलिभिः स्वयम् ॥ १८६ ॥

वीतश्रमस्तमस्पन्दं हेलयालानमापयत् ।

दृष्ट्वास्य गजविज्ञानं पुरं शंसजनोऽविशत् ॥ १८७ ॥

तदा प्रभृत्यगात्कामव्यामोहं सुरमञ्जरी ।

जीवंधरकुमारावलोकनाकुलिताशया ॥ १८८ ॥

इङ्गितैश्चेष्टितैस्तस्याः संकथाभिश्च युक्तितः ।

माता पिता च जीवंधराभिलाषपरायणाम् ॥ १८९ ॥

श्लो १८२. कृतवित्, कृतज्ञः । १८४. निवृत्तौ, वनाश्रित्यवर्तने । तन्

महीशस्य, तस्य काष्ठाङ्गारस्य । १८६. अत्र विनयोल्लस्यशब्दो गजशिक्षाविधिप

विद्युल्लताभिधा चूर्णवासोऽयं पट्टपदावृतः ।

वर्यः सूर्योदयो नाम नेष्टक् स्वर्गेऽपि विद्यते ॥ १७० ॥

इति विद्वत्सभामध्ये भूयः स्वस्वामिनीगुणम् ।

विद्योतयन्ती बभ्राम सुभ्रूर्गर्वग्रहाहिता ॥ १७१ ॥

एवं तयोः समुद्रूतमात्सर्याहितचेतसोः ।

विवादे सति तद्विद्यावेदिनस्तत्परीक्षितुम् ॥ १७२ ॥

अभूवन्नक्षमास्तत्र जीवंधरयुवेश्वरः ।

परीक्ष्य तत्स्वयं सम्यक्च्छ्रेष्ठश्चन्द्रोदयोऽनयोः ॥ १७३ ॥

प्रत्ययः कोऽस्य चेद्वचकं दर्शयामीति तद्व्यम् ।

अवष्टभ्य स्वहस्ताभ्यां विचिक्षेप ततो द्रुतम् ॥ १७४ ॥

चन्द्रोदयमलिघ्रातो गन्धोत्कर्षात्परीतवान् ।

दृष्ट्वा सर्वेऽपि तत्रस्थास्तमेवास्तुवन्निवदः ॥ १७५ ॥

तदाप्रभृति ते कथं पारस्परानिवन्धनम् ।

विद्याविहितसंवर्षं त्यजतः स्मात्तसंगरे ॥ १७६ ॥

अथात्र नागरेष्वात्मवाञ्छया क्रीडनं वने ।

कुर्वत्स्वेकं समालोक्य कुकुरं खलबालकाः ॥ १७७ ॥

भर्त्सयन्ति स्म चापल्यात्सोऽपि धावन्भयाकुलः ।

हृदे निपत्य तत्रैव प्राणमोक्षोन्मुखोऽभवत् ॥ १७८ ॥

भृत्यैस्ततस्तमानास्य जीवंधरकुमारकः ।

कर्णौ तस्य नमस्कारपदैः स पर्यपूरयत् ॥ १७९ ॥

श्लो १७४. प्रत्ययः, विश्वासहेतुः । १७२. तम, चन्द्रोदयम् । विदः, विद्वांसः । १७६. आत्तसंगरे, कृतप्रतिज्ञे ।

तदा गरुडवेगाख्यविद्याधरधराधिपः ॥ १६० ॥

पिता गन्धर्वदत्ताया गत्वा मध्यस्थतां तयोः ।

उपायकुशलः शत्रुबलं प्रशममानयत् ॥ १६१ ॥

ततस्तयोर्विवाहेन विधायासौ समागमम् ।

कृतार्थोऽभूत्पितुर्नान्यत्कार्यं कन्यासमर्पणात् ॥ १६२ ॥

तयोः परस्परप्रेमप्रवृद्धसुखयोरगात् ।

निर्वृतिः परमां काष्ठां समसंयोगसंभवा ॥ १६३ ॥

अथान्यदा मधौ मासे मदनोदयसाधने ।

सुरादिमलयोद्याने वनक्रीडानिमित्तकम् ॥ १६४ ॥

नृपेण सह सर्वेषु पौरेषु सुखलिप्सया ।

आविष्कृतस्वसंपत्सु यातेषु परमोत्सवात् ॥ १६५ ॥

पुरे तस्मिन्वाणिज्यमुख्योऽभूद्वैश्रवणदत्तवाक् ।

तनुजा चूतमञ्जरीं तस्यासीत्सुरमञ्जरी ॥ १६६ ॥

तस्याः श्यामलता चेष्टक्यसौ चन्द्रोदयाद्वयः ।

चूर्णवासोऽयमस्त्यन्यो नास्माद्वन्धेन बन्धुरः ॥ १६७ ॥

इत्यात्मस्वामिनीदाक्ष्यप्रकाशनपरायणा ।

इतस्ततस्तमुद्घुष्य विचचार जनान्तरे ॥ १६८ ॥

कुमरदत्तवैश्यस्य विमलायां सुताभवत् ।

गुणमालामला तस्याश्चेष्टकी पटुभापिणी ॥ १६९ ॥

श्लो १६०. प्रतीपम्, प्रातिकूल्यम् । १६३. निर्वृतिः, सुखम् । १६५. यातेषु सत्सु । १६७. तस्याः, सुरमञ्जरीः । चेष्टकी, परिचारिका ।

“भृत्ये दासेयशोतेगदास्यगोप्यकचेष्टकाः” इत्यमरः ।

यदि निर्मेत्सरामि त्वं त्वद्वीणा दीयतामिति ।

अदितामौ च तां वीणां स्वकरस्थां कृतादरम् ॥ १९१ ॥

तामादाय कुमारेण शास्त्रमार्गानुसारिणा ।

गीतमिश्रितवाद्येन मन्द्रतारेण हारिणा ॥ १९२ ॥

मधुरेण मृगाणां च मनोविभ्रमकारिणा ।

गीतं च साधुवादेन प्रमूनार्चनभासिना ॥ १९३ ॥

हृदि गन्धर्वदत्तैनं पञ्चबाणप्रचोदिता ।

मालयालं चकाराये संमुखे किं न जायते ॥ १९४ ॥

हीनभासोऽभवन्केचिद्दिनदीपोपमाः परे ।

निशाप्रदीपसंकाशा भासमानाननास्तदा ॥ १९५ ॥

सुघोषाहेतुना प्राप्तकुमारा परितोपिणी ।

गन्धर्वदत्ता तां वीणामात्मन्येवमभाषत ॥ १९६ ॥

“कुलोचिता सुघोषा त्वं मधुरां चित्तहारिणी ।

कुमारसंगमे हेतुर्दूतीव कुशला मम” ॥ १९७ ॥

काष्ठाङ्गारिकपुत्रेण चोदितेन स्वदुर्जनेः ।

गन्धर्वदत्तामाहर्तुमुद्यमो विहितस्तदा ॥ १९८ ॥

कुमारोऽपि विदित्वैतद्वलधिकपुरःसरैः ।

विद्यावरैः समं गन्धगजं जयगिरिश्रुतिम् ॥ १९९ ॥

आरुह्य शत्रुमैन्यस्य प्रतीपमगमत्कुधा ।

श्लो. १९३. “साधुवादेऽद्यप्रमूनार्चनभासिना” इति पाठान्तरम् । प्रशस्तः
साधुवाद्, साधुवादेऽद्यः । “प्रकाण्डमुद्रप्रतलजौ” इत्यमरः । १९४.
अये, पुण्ये । “अयः शुभावहो विधिः” इत्यमरः ।

ततस्तुष्टः खगार्धशः कृतप्राघुणकक्रियः ।

मित्र गन्धर्वदत्ताया मत्सुतायाः स्वयंवरम् ॥ १४१ ॥

त्वत्पुरे कारयेत्येनमभ्यधादधिकाद्वरम् ।

जिनदत्तोऽपि तां नीत्वा सह राजपुरं खगैः ॥ १४२ ॥

स्वयंवरं समुद्घुप्य मनोहरवनान्तरे ।

मनोहरं समुत्पाद्य स्वयंवरमहागृहम् ॥ १४३ ॥

कलाविद्याविदग्धेषु भृगोचरमहीशिषु ।

सकुमारेषु यातेषु जिनपूजां न्यवर्तयन् ॥ १४४ ॥

तदा गन्धर्वदत्तापि स्वयंवरसभागृहम् ।

प्रविश्य वीणामादाय सुघोषाख्यां सुलक्षणां ॥ १४५ ॥

स्वरग्रामादिसद्वाद्यं शुद्धदेशजलक्षणम् ।

गीतमिश्रं विधायैतानधरीकृत्य भूभुजः ॥ १४६ ॥

स्थिता जीवंधरस्तस्या वीणाविद्याकृते मदम् ।

निराचिकीर्षुरागत्य स्वयंवरसभागृहम् ॥ १४७ ॥

अपक्षपतितान्प्रज्ञान्वीणाविद्याविशारदान् ।

गुणदोषपरीक्षायां नियोज्योभयसंमतान् ॥ १४८ ॥

निर्दोषा दीयतां वीणेत्यभ्यधात्तन्नियोगिनः ।

वीणास्त्रिचतुरास्तस्मै तदानीय समर्पयन् ॥ १४९ ॥

केशरोमलवादीनां दोषाणां तासु दर्शनात् ।

स ताः सर्वा निराकृत्य कन्यकां प्रत्यपादयन् ॥ १५० ॥

इलो. १४१. प्राघुणः, अतिथिः । १४२. खगैः, विद्याधरैः । १४८.

अपक्षपतितान्, पक्षपातरहितान् । १५०. प्रत्यपादयन्, अवदन् ।

“ भविता कथमस्माकं संवन्धो भूमिगोचरेः ” ।

इत्यप्राक्षीत्पुनश्चैनं मन्त्रिणं **मतिसागरम्** ॥ १३१ ॥

सोऽप्यन्यच्च मुनेर्ज्ञातं स्पष्टमेवमभाषत ।

“ श्रेष्ठी **वृषभदत्ताख्यस्तस्मिन् राजपुरे** प्रिया ॥ १३२ ॥

तस्य **पद्मावती** सूर्जिजिनदत्तस्तयोरभूत् ।

स कदाचित्पुरे तस्मिन्नुद्याने प्रीतिवर्धने ॥ १३३ ॥

जिनं **सागरसेनाख्यं** केवलज्ञानपूजने ।

भक्त्या वन्दितुमायातस्त्वं च तद्गुरुणा समम् ॥ १३४ ॥

दृष्ट्वा तं तत्र तेनामा प्रीतिस्ते समजायत ।

देहभेदाद्विनान्येन भेदो न युवयोरभूत् ॥ १३५ ॥

एवं दिनेषु गच्छत्सु केपुचिद्वणिजां वरः ।

जिनदत्तमवस्थाप्य स्वस्थाने निकटे मुनेः ॥ १३६ ॥

गुणपालाभिधानस्य लब्धव्योधिर्दीक्षत ।

सुव्रता क्षान्तिर्सान्निध्यं संप्राप्यादाय संयमम् ॥ १३७ ॥

पद्मावती च कौलीन्यं सुव्रता सान्वमालयत् ।

जिनदत्तोऽपि वित्तेशः पितुः पदमधिष्ठितः ॥ १३८ ॥

मनोरमादिरामाभिः कामं कामान्समन्वभूत् ।

स **रत्नह्रीपमर्थार्थं** स्वयमेवागमिष्यति ॥ १३९ ॥

तेनैवास्मदभिप्रेतकार्यसिद्धिर्भविष्यति ” ।

इत्यसौ चागमत्केपुचिद्दिनेषु तदन्तिकम् ॥ १४० ॥

श्लो. १३३. सः, जिनदत्तः । १३४. तद्गुरुणा, जिनदत्तस्य पित्रा
वृषभदत्तेन । ते, गरुडवेगस्य तव । अन्येन, अन्येन प्रकारेण ।

रमणीयाभिधं कृत्वा नाम्नाद्रौ मनुजोदये ।

निविष्टवान्पुरेऽस्यासीद्धारिणी प्राणवल्लभा ॥ १२१ ॥

तत्सुतामुपवासेन परिम्लानशरीरकाम् ।

गन्धर्वदत्तामन्येद्युः पूजयित्वा जिनेश्वरान् ॥ १२२ ॥

शेषां मालां समादाय दातुं स्वस्मै समागताम् ।

आपूर्णयोवनां वीक्ष्य कस्मै देयेयमित्यसौ ॥ १२३ ॥

आपृच्छत्वेचराधीशो मन्त्रिणं मत्तिसागरम् ।

सोऽपि प्राक्छूतमित्याह सिद्धादेशमपारधीः ॥ १२४ ॥

“जिनेन्द्रानहमन्येद्युर्वन्दितुं मन्दरं गतः ।

नन्दने पूर्वदिग्भागे वने जिननिकेतनम् ॥ १२५ ॥

भक्त्या प्रदक्षिणीकृत्य स्तुत्वा विधिपुरःसरम् ।

तत्रस्थचारणं नत्वा मत्यन्तविपुलादिकम् ॥ १२६ ॥

श्रुत्वा धर्मं जगत्पूज्य सती मत्स्वामिनः सुता ।

कस्य गन्धर्वदत्ताख्याभोगभोगे भविष्यति ॥ १२७ ॥

इत्यप्राक्षं तदावोचत्सोऽप्येवमवधीक्षणः ।

‘द्वीपेऽस्मिन्भारते हेमाङ्गददेशे मनोहरे ॥ १२८ ॥

राजा राजपुरे सत्यंधरः सत्यविभूषणः ।

विजयास्य महादेवी तयोः श्रीमान्सुधीः सुतः ॥ १२९ ॥

वीणास्वयंवरे तस्य दत्ता भार्या भविष्यति ।

इति मन्त्रिवचः श्रुत्वा खगेशः किञ्चिदाकुलः ॥ १३० ॥

- श्लो. १२३. तत्सुताम्, धारिणीसुताम् । १२४. शेषां मालाम्, जिन-
निर्मल्यभूतां प्रसूनमालाम् । १२५. मत्यन्तविपुलादिकं विपुलमतिम् ।
१२७. आभोगभोगे, परिपूर्णभोगे । १३०. दत्ता, गन्धर्वदत्ता ।

जीवंधरः सहायैः स्वैः परीतो व्याधमंनिधिम् ।

संप्राप्याकृष्टकोदण्डनिशातशरमंततिम् ॥ १११ ॥

संदधत्संततिं मुञ्चंल्लघु शिक्षाविशेषतः ।

धनुर्वेदममादिष्टं स्थानकं सर्वमाव्रजन् ॥ ११२ ॥

बागयानान्तरेषां च वञ्चयन्मङ्क्षु संचरन् ।

विक्रान्तञ्छत्रुवाणौघं रुन्धन्नस्त्राणि भीरुषु ॥ ११३ ॥

इति युद्ध्वा चिरं व्याधाञ्जित्वा वा दुर्नयान्नयः ।

जयश्रिया समालीढः सर्वाशा यशसा भृशम् ॥ ११४ ॥

पूरयञ्छशिहंसांसकुन्दप्रसवहासिना ।

समागमत्पुरं चञ्चद्वैजयन्तीविराजितम् ॥ ११५ ॥

देहभूते कुमारस्य शौर्यादिप्रसवाचिते ।

जननेत्रालयः पेतुः कीर्तिगन्धावकर्षिताः ॥ ११६ ॥

तदा कुमारसंदेशादिकवाक्येन विट्सुताः ।

गोविमोक्षगमेतेन कृतं युद्ध्वेति भूपतिम् ॥ ११७ ॥

विज्ञाप्यादापयन्कन्यां नन्दाढ्याय पुरोदिताम् ।

गोदाचरीं विवाहेन विचित्राः कार्यवृत्तयः ॥ ११८ ॥

अथात्र भारते खेचरादौ दक्षिणभागम् ।

गगनाच्छ्रीरिवाभासीत्पुरं गगनवल्लभम् ॥ ११९ ॥

तत्पुगाधिपतिः खेचरेन्द्रो गरुडवेगकः ।

दायादास्तो विमानः सन्नृत्तद्वीपे परं पुरम् ॥ १२० ॥

श्लो. ११४. वा दुर्नयान्नयः, दुर्नयान् नय इव । ११६. “देहभूतकुमारस्य”

इति पाठान्तरम् । “देहभूते” इति पाठः स्यादिति भाति । १२०.

दायादास्तः, दायादैर्निगच्छतः । विमानः, विगताभिमानः ।

सुतं समर्पयामास तस्मै तं सखिभिः समम् ।
 क्षेत्रे बीजमिव स्थाने योग्ये किं नार्पयेत्सुधीः ॥ १०२ ॥
 स सदृष्टिस्तमादाय निसर्गमतिविस्तृतिम् ।
 अचिरेणैव कालेन विश्वविद्यान्तमानयत् ॥ १०३ ॥
 कुमारोऽपि रविर्वास्मोदान्ते विद्याभिरद्युतत् ।
 प्राप्तैश्वर्यो द्विपो वानु सम्प्राप्तनवयौवनः ॥ १०४ ॥
 उपाध्यायोऽपि कालान्तरेणापत्संयतः शिवम् ।
 तत्काले कालकूटाख्यो मुख्यो वननिवासिनाम् ॥ १०५ ॥
 मर्त्याकारं प्रपन्नो वा सूर्यरश्मिभयात्स्वयम् ।
 अन्वकारः सकोदण्डशरहस्तं दुरीक्षकम् ॥ १०६ ॥
 केनाप्यसह्यमापाते कटुकं वा महौषधम् ।
 निर्वृणं बालमादाय विषाणोद्धोषभीषणम् ॥ १०७ ॥
 तमालारामनिर्भासिभो गोचरमुपागतः ।
 गोधनो विध्नः स साधूनां गोमण्डलजिवृक्षया ॥ १०८ ॥
 तां किंवदन्तीमाकर्ण्य कन्यां गोदावरीं सतीम् ।
 पुत्रीं गोपेन्द्रगोपश्रीसंभृतां गोविमोक्षणम् ॥ १०९ ॥
 विधास्यते ददामीति काष्ठाङ्गारिकभुभूजा ।
 धोषणां कारितां श्रुत्वा कालाङ्गारिकसंगतः ॥ ११० ॥

श्लो. १०२. योग्ये, योग्ये पुरुषे । १०४. रविर्वा, रविमिव । १०६. प्रपन्नो
 वा, प्राप्त इव । १०७. विषाणोद्धोषेण शृङ्गनिनादेन । १०८. तमाल-
 वनवद्भासमाना दीप्तिर्यस्य । गोचरम्, व्रजम् । गोत्रः, पशुहिसनशीलः ।
 सः, कालकूटः ।

इति तापसवेपेण भाषितः स कुमारकः ।
 शृणु पूज्य न वेत्ति त्वं रोदनेऽस्मिन्गुणानिमान् ॥ ९२ ॥
 निर्याति संहतश्लेष्मा वैमल्यमपि नेत्रयोः ।
 शीतीभवति चाहारः कथमेतन्निवार्यते ॥ ९३ ॥
 इत्याख्यत्तत्समाकर्ण्य मातास्य मुदिता सती ।
 यथाविधि सहायैस्तं सह सम्यगभोजयन् ॥ ९४ ॥
 ततो गन्धोत्कटे भुक्त्वा संनिविष्टे यथासुखम् ।
 तेन तापसवेपोऽपि भुक्त्वा मैवमभाषत ॥ ९५ ॥
 कुमारोऽस्मिन्मम स्नेहोऽभृद्वेक्ष्यास्य योग्यताम् ।
 महाशास्त्राविधिसंघौतमतिरेष करिष्यते ॥ ९६ ॥
 इति तद्भाषितं श्रुत्वा वरिष्ठः श्रावकेष्वहम् ।
 नान्यलिङ्गिनमस्कारं कुर्वे केनापि हेतुना ॥ ९७ ॥
 स्याद्वैमनस्यं तेऽवश्यं तदभावेऽतिमानिनः ।
 इति श्रेष्ठचाह तच्छ्रुत्वा स्वसद्भावमथाब्रवीत् ॥ ९८ ॥
 राजा सिंहपुरस्याहमार्यवर्माभिधानकः ।
 वीरनन्दिमुनेः श्रुत्वा धर्मं संशुद्धदर्शनः ॥ ९९ ॥
 धृतिवेणाय मद्राज्यं प्रदायादाय संयमम् ।
 तीव्रोदराग्निसंभूतमहादाहासहिष्णुकः ॥ १०० ॥
 सम्यग्दृष्टिर्गृहीतेदृग्वेषस्ते धर्मवान्ववः ।
 इति तद्वचनं सम्यक्परीक्ष्य वणिजां वरः ॥ १०१ ॥

श्लो. ९५. तेन, गन्धोत्कटेन । अमा, सह । ९८. तदभावे, नमस्काराभावे
 मति । १०१. गृहीतेदृग्वेषः, स्वीकृतेदृग्वेषः ।

बाह्ये पुरवरोद्याने बालक्रीडावलोकनात् ।
 पुरस्यासन्नवर्तित्वं केन वा नानुमीयते ॥ ८२ ॥
 धूमोपलम्भनादग्निद्रव्यस्येति कृतस्मितः ।
 जीवंधरोऽवदत्तस्य चेष्टाच्छायास्वरादिकम् ॥ ८३ ॥
 दृष्ट्वा श्रुत्वा विविच्यैष सामान्यो नैव बालकः ।
 राजवंशसमुद्भूतिश्चिह्नैरस्यानुमीयते ॥ ८४ ॥
 इति केनाप्युपायेन तद्वंशं स परीक्षितुम् ।
 वाञ्छन्नयाचतैनं मे भोजनं दीयतामिति ॥ ८५ ॥
 कुमारोऽपि प्रतिज्ञाय नीत्वा सार्धं तमात्मना ।
 पितुः संनिधिमाहारो मयास्मै स्म प्रदीयते ॥ ८६ ॥
 भवान्प्रमाणमित्याख्यच्छ्रुत्वा तनसिता मुदा ।
 विनीतोऽयं सुतः श्लाघ्यो ममेत्याशिल्प्य तं मुहुः ॥ ८७ ॥
 पुत्र स्नानावसानेऽयं मयामा साधु भोक्ष्यते ।
 त्वया व्यपगताशङ्कं भोक्तव्यमिति सोऽभ्यधात् ॥ ८८ ॥
 सहायैः सह संविश्य भोक्तुं प्रारब्धवानसौ ।
 अथार्भकस्वभावेन सर्वमुष्णमिदं कथम् ॥ ८९ ॥
 भुञ्जेऽहमिति रोदित्वा जननीमकदर्शयत् ।
 रुदन्तं तं समालोक्य भद्रैतते न युज्यते ॥ ९० ॥
 अपि त्वं वयसालपीयान्धीस्थो वीर्यादिभिर्गुणैः ।
 अधरीकृतविश्वोऽसि हेतुना केन रोदिषि ॥ ९१ ॥

श्लो. ८४. विविच्य, विचार्य । ८६. प्रतिज्ञाय, अभ्युपगम्य । अस्मै,
 तापसाय । प्रदीयते स्म, वचनरूपेण इत्तः । ८८. मयामा, मया सह ।
 ८९. अर्भकस्वभावेन, शैशवस्वभावेन ।

तौ च गन्धोत्कटेनैव पोषितौ वृद्धिमापतुः ।

तत्रैव श्रावको जातो मत्यन्तविजयाङ्गयः ॥ ७४ ॥

सागरो धनपालाख्यश्चतुर्थो मतिसागरः ।

सेनापतिः पुरोधाश्च श्रेष्ठी मन्त्री च भूभुजः ॥ ७५ ॥

भार्या जयवती श्रीमती श्रीदत्ता यथाक्रमम् ।

चतुर्थ्यनुपमा तेषां देवसेनः सुतोऽपरः ॥ ७६ ॥

बुद्धिषेणो वरादिश्च दत्तो मधुमुखः क्रमात् ।

षट् ते जीवंधराख्येन मधुराद्याः सुताः समम् ॥ ७७ ॥

अवर्धन्त कुमारेण बालकेलीपरायणाः ।

जीवादयः पदार्था वा लोकात्तस्मान्महाशयात् ॥ ७८ ॥

नक्तं दिवं निजप्राणसमाः काप्यनपायिनः ।

अथ नन्दापि नन्दाढ्यं क्रमेणाप्तवती सुतम् ॥ ७९ ॥

अन्येद्युर्नगरोद्याने कोऽपि तापसरूपधृक् ।

कुमारं कोलकाद्युक्तबालक्रीडानुपङ्गिणम् ॥ ८० ॥

विलोक्यास्मात्कियदूरं पुरं ब्रूहीति पृष्ठवान् ।

वृद्धस्यापि तवाज्ञत्वं बालो ह्यत्र न मुह्यति ॥ ८१ ॥

श्लो. ७४. मत्यन्तविजयाङ्गयः, विजयमतिर्नाम । ७५—७७. भूभुजः, सत्यंधरस्य ॥ विजयमतिः सेनापतिः । जयवती तस्य भार्या । देवसेनः, तयोः पुत्रः ॥ सागरः पुरोधाः । श्रीमती तस्य भार्या । बुद्धिषेणः, तयोः पुत्रः ॥ धनपालः श्रेष्ठी । श्रीदत्ता नाम तस्य भार्या । वरदत्तः तयोः पुत्रः ॥ मतिसागरो मन्त्री । अनुपमा तद्भार्या । मधुमुखः तयोः पुत्रः ॥ ७८. वा, इवार्थे । तस्मात्, कुमागत् । ७९. निजप्राणसमाः जीवंधरप्राणसदृशाः । ८०. कोलकम्, कन्दुकम् । ८१. अस्मात्, नगरोद्यानात् ।

गत्वा गृहं स्वकान्तायै **नन्दायै** तत्प्रवृत्तकम् ॥ ६४ ॥

किमप्यप्रतिपाद्यास्यै कुव्यन्निव गतस्मृते ।

सन्नागमपरीक्ष्यैव भवत्येतदपत्यकम् ॥ ६५ ॥

विसर्जनाय मद्धस्ते निर्विचारं समर्पितम् ।

आयुष्मान्पुण्यवानेष गृहाणेति वितीर्णवान् ॥ ६६ ॥

प्रत्यैच्छत्सापि संतुष्टा कराम्भ्यां बालभास्करम् ।

विराजिनं पराजित्य बालं लोलविलोचना ॥ ६७ ॥

तस्यान्यदा वणिग्वर्यः कृतमङ्गलसत्क्रियः ।

अत्रप्राशनपर्यन्ते व्यवाज्जीवंधराभिधाम् ॥ ६८ ॥

अथेत्वा तेन यन्त्रेण तस्मात्सा **विजया**द्वया ।

दण्डकारण्यमध्यस्थं महान्तं तापसाश्रमम् ॥ ६९ ॥

तत्राप्रकाशमेवैषा वसति स्म समाकुलाम् ।

तां यक्षी समुपागत्य तच्छ्लोकापनयेच्छया ॥ ७० ॥

तदवस्थोचितश्रव्यकथाभिः संसृतेः स्थितिम् ।

प्ररूप्य धर्ममार्गं च प्रत्यहं समरीरमत् ॥ ७१ ॥

इतः **सत्यंधरा**ख्यस्य नृपेन्द्रस्य कनीयसी ।

भामारतिः परानङ्गपताका च मनोरमे ॥ ७२ ॥

मधुरं वकुलं चान्यमलभेतां सुताबुधौ ।

ज्ञात्वा सद्धर्मसद्भावं गृहीतश्रावकव्रतौ ॥ ७३ ॥

इलो. ६५. अप्रतिपाद्य, अनभिधाय । हे गतस्मृते । भवत्या, त्वया ।

६७. प्रत्यैच्छत्, स्वीकृतवती । ६९. इत्वा, गत्वा । तस्मात् प्रदेशात् ।

७१. समरीरमत्, रमयतिर्हम् । ७२. मनोरमे, द्वे भागौ ।

वृथा प्रथयति प्रीतिं विनष्टेषु सुधीः स कः ॥ ५४ ॥

इति संसारसद्भावं विचिन्त्य **विजये** प्रिये ।

शुचं मा गा व्यतीतेषु कृथाः प्रीतिं च मा वृथा ॥ ५५ ॥

श्रीमानामुक्तिपर्यन्तं सुतोऽयमुदितोदितः ।

निहत्यारातिदुर्वृत्तं मोदं ते जनयिष्यति ॥ ५६ ॥

स्नाहि चित्तं समाधेहि योग्यमाहारमाहर ।

किं वृथानेन शोकेन धिग्देहक्षयकारिणा ॥ ५७ ॥

गत्यन्तरेऽपि ते भर्ता न हि शोकेन लभ्यते ।

गतयो भिन्नवर्त्मानः कर्मभेदेन देहिनाम् ॥ ५८ ॥

इत्यादियुक्तिमद्वाग्भिः संविधाय विशोकिकाम् ।

पार्श्वे तस्याः स्वयं सास्थात्सतां सौहार्दमीदृशम् ॥ ५९ ॥

तत्र **गन्धोत्कटः** स्वस्य स्वयं शिशुशवं तदा ।

गच्छन्निक्षिप्य गम्भीरमाकर्ण्यार्भकसुस्वरम् ॥ ६० ॥

जीव जीवेति **जीवंधरा**ख्यां वा भाविनीं वदन् ।

सत्यं मुनिसमादिष्टमिति तुष्टोऽवगम्य तम् ॥ ६१ ॥

करो प्रसार्य सस्नेहं बालं समुदतिष्ठपत् ।

देवी तत्स्वरमाकर्ण्य बुद्ध्वा **गन्धोत्कटा**ह्वयम् ॥ ६२ ॥

अवबोध्य तमात्मानं भद्र त्वं नयनं मम ।

वर्धयान्यैरविज्ञातमिति तस्मै तमार्पयत् ॥ ६३ ॥

सोऽपि तं प्रतिगृह्येवं करोमीति कृतत्वरः ।

तत्र रात्रौ कृतारक्षा यक्ष्या विगतबाधिका ।

अलब्ध तनयं कान्तं द्यौरिवामृतदीधितिम् ॥ ४६ ॥

नाभूदस्यास्ततोऽल्पोऽपि पुत्रोत्पत्तिसमुत्सवः ।

शोकः प्रत्युत संभूतो विलोमविधिवर्धितः ॥ ४७ ॥

सद्यो यक्षी च सुस्थाप्य समन्तान्मणिदीपिकाः ।

शोकाकुलं विलोक्यैनां दावालीढलतोपमाम् ॥ ४८ ॥

सर्वस्थानानि दुःस्थानि गत्वर्यो यौवनश्रियः ।

विध्वंसी बन्धुसंबन्धो जीवितं दीपचञ्चलम् ॥ ४९ ॥

कायः सर्वाशुचिप्रायो हेयोऽयमिह धीमताम् ।

राज्यं सर्वजगत्पूज्यं विद्युद्द्योतसंनिभम् ॥ ५० ॥

पर्यायेष्वेव सर्वेषां प्रीतिः सर्वेषु वस्तुषु ।

तेऽवश्यं नश्वरास्तस्मात्प्रीतिः पर्यन्ततापिनी ॥ ५१ ॥

सत्यप्यर्थे रतिर्न स्यात्स्वत्वं वा सति चेप्सिते ।

सति स्वस्मिन् रतो चासौ त्रयाणां वा स्थितेः क्षतिः ॥ ५२ ॥

यस्य निष्क्रममासाद्य विश्वं विज्ञप्तिरीक्षते ।

नेक्षितं स्थाणु तेनापि क्वापि किञ्चित्कदाचन ॥ ५३ ॥

सत्सु भाविषु च प्रीतिरस्ति चेदस्तु वस्तुषु ।

श्लो. ४६. कृतारक्षा, विहितपालना ४७. विलोम, विरुद्धा ४९.

सर्वस्थानानि, स्वर्गलोकेष्वपि सकलस्थानानि । दुःस्थानि, दुःस्थितानि ।

५१. सर्वेषां जीवानाम् । ते जीवानां पर्यायाः । ५२. अर्थे सति रतिगिनि

चेत्तन्न । तस्यानीप्सितस्य तद्वेतुत्वाभावात् । ईप्सितेऽर्थे सत्यपि

रतिरिति चेत्तन्न । तस्य स्वत्वाभावान्नरतिहेतुत्वम् । तथा च सति रतिः

स्यादिति भावः ॥ त्रयाणाम्, अर्थेप्सितस्वत्वानाम् ॥ वा स्थितेः,

अस्तित्वमात्रस्यापि । ५३. विज्ञप्तिः, ज्ञानम् ।

देवीं गरुडयन्त्रस्थामपसार्य प्रयत्नतः ।
 प्राङ्मन्त्रिस्वीकृतात्मीयमहीपालैः स्वदर्शनात् ॥ ३७ ॥
 विमुक्तमन्त्रिभिः सार्धं क्रुद्ध्वा संप्राप्य मन्त्रिणम् ।
 युद्धे सद्यः स निर्जित्य भयोन्मार्गमनीनयत् ॥ ३८ ॥
 तुक् कालाङ्गारिकस्तस्य संगरे भङ्गवार्तया ।
 सक्रोधो बहुसंन्नद्धवलेन सहनागतः ॥ ३९ ॥
 काष्ठाङ्गारिकपापोऽपि पुनस्तेनैव संगतः ।
 हत्वा युद्धे महीपालं तस्मिन्राज्येऽप्यवस्थितः ॥ ४० ॥
 सविषं वाशनं मित्रं कृतघ्नं वा सहिसकम् ।
 धर्मं वाशर्मदं राज्यं तदैतः सचिवाधमः ॥ ४१ ॥
 अतो विजयदेवी च यन्त्रमारुह्य गारुडम् ।
 शोकाग्निदह्यमानाङ्गी रुदती यक्षिरक्षिता ॥ ४२ ॥
 ब्रगवक्त्रगलद्वारालोहिताक्रान्तशूलकैः ।
 शूलनिर्भेदसंभूतवेदनालुलितासुकैः ॥ ४३ ॥
 लम्बमानैरधोवक्त्रैः स्तेनैर्नानाविधै रवैः ।
 सामिदग्धं शवं वह्नेराकृप्याच्छिद्य खण्डशः ॥ ४४ ॥
 कृत्तिकाभिर्निशाताभिर्डाकिनीभिः समन्ततः ।
 खादन्तीभिश्च संकीर्णं पितृणामगमद्वनम् ॥ ४५ ॥

श्लो. ३७. स्वदर्शनात्, सत्यधरावलोकनात् । ३८. विमुक्तमन्त्रिभिः,
 पण्डितकालाङ्गारिकैः कैश्चिन्महीपालैः । सः सजा । ३९. तुक्,
 अपत्यम् । तस्य, काष्ठाङ्गारिकस्य । ४१. एतः, गतः । ४३. लुलितासुकैः,
 गतागतप्राणैः । ४४. स्तेनैः, चोरैः । सामि, अधमः । ४५. कृत्तिकाभिः,
 आयुधविशेषैः । ४५. पितृणां वनम्, इमं शानम् ।

इति तद्वचनं सोऽपि दुर्निमित्तं विभावयन् ॥ २७ ॥

ततो निवृत्तः संप्राप्य काष्ठाङ्गारिकमन्त्रिणः ।

भास्करोदयवेलायां गेहं तत्रावलोक्य तम् ॥ २८ ॥

पापबुद्धिर्मिथोऽवादीद्राज्यं तव भविष्यति ।

महीपतिर्निहन्तव्यस्त्वयेति तदुदीरितम् ॥ २९ ॥

श्रुत्वा कर्मकरं मन्त्रिपदे मां विन्ययोजयत् ।

राजायमकृतज्ञो वा कथं वापकरोम्यहम् ॥ ३० ॥

रुद्रदत्त त्वया प्रज्ञावताप्येतत्सुदुर्नयम् ।

निरूपितमिति श्रोत्रपिधानं सभयो व्यधात् ॥ ३१ ॥

पुरोहितस्तदाकर्ण्य भविष्यत्सूनुरस्य ते ।

प्राणहारी भवेत्तत्र प्रतीकारं ततः कुरु ॥ ३२ ॥

इत्येतदभिधायाशु गत्वा तत्पापपाकतः ।

तृतीयदिवसे व्याधिपीडितो विगतासुकः ॥ ३३ ॥

रुद्रदत्तोऽगमच्छ्वभ्रगतिं सुचिरदुःखदाम् ।

काष्ठाङ्गारिकमन्त्री च रुद्रदत्तनिरुपितात् ॥ ३४ ॥

नृपं स्वमृत्युमाशङ्क्य प्रजिघांसुर्दुराशयः ।

द्विसहस्रमहीपालैर्दानभिन्नैर्भयोत्कटैः ॥ ३५ ॥

राजगेहं समुद्दिश्य संनद्धगजवाजिभिः ।

समं समभियाति स्म तद्विदित्वा महीपतिः ॥ ३६ ॥

श्लो. ३०. अकृतज्ञो वा, कृतज्ञ इव । ३१. प्रज्ञावता, ज्ञानवता । एतत्, वचनमिति शेषः । ३२. अस्य, सत्प्रेमस्य । ३५. दानभिन्नैः, धनादि-दानादात्मीकृतैः । भयोत्कटैः, भयसमूहैः ।

विलोक्य विनयान्नत्वा प्राप्राक्षीद्भगवन्मम ॥ १७ ॥
 बहवोऽल्पायुषोऽभूवंस्तनयाः पापपाकतः ।
 दीर्घायुषो भविष्यन्ति सुता मे किमतः परम् ॥ १८ ॥
 इति सोऽपि दयालुत्वान्मुनीशः प्रत्यभाषत ।
 बाढं समुपलप्स्यन्ते त्वया सुचिरजीविनः ॥ १९ ॥
 अभिज्ञानमिदं तस्य सम्यक्चक्षुषु वणिग्वर ।
 लप्स्यमानसुतं सद्यो मृतं त्यक्तुं वनं गतः ॥ २० ॥
 तत्र कंचित्तनूजं त्वं लप्स्यसे पुण्यभाजनम् ।
 स समस्तां महीं भुक्त्वा तृप्तो वैषयिकैः सुखैः ॥ २१ ॥
 प्रान्ते विध्वंस्य कर्माणि मोक्षलक्ष्मीमवाप्स्यति ।
 इति तद्वचनं श्रुत्वा काचित्तत्संनिधौ स्थिता ॥ २२ ॥
 यक्षी भविष्यतो राजसूनोः पुण्यप्रचोदिता ।
 तस्योत्पत्तौ स्वयं मातुरुपकारविधित्सया ॥ २३ ॥
 गत्वा राजकुलं वैनतेययन्त्रगताभवत् ।
 प्रायः प्रकृतपुण्येन संनिधित्सन्ति देवताः ॥ २४ ॥
 अथागते मधौ मासे सर्वसत्त्वसुखावहे ।
 पुरोहितो हितोऽन्येद्युः प्रातरेव समागतः ॥ २५ ॥
 महीपतिगृहं देवीं वीक्ष्य वीतविभूषणाम् ।
 उपविष्टां क राजेति समपृच्छत्स सादरम् ॥ २६ ॥
 साप्याह सुप्तवानराजा शक्यो नैव निरीक्षितुम् ।

इलो २२. तत्संनिधौ, शीलगुणमुनिनिकटे । २४. राजकुलम्, वृषमन्दिरम् ।
 २४. वैनतेययन्त्रगता, गरुडयन्त्रप्रविष्टा ।

सर्वकर्मचणोऽमात्यः काष्ठाङ्गारिकनामभृत् ।

भङ्गा दैवोपघातानां रुद्रदत्तः पुरोहितः ॥ ८ ॥

कदाचिद्विजया देवी सुप्ता गर्भगृहे सुखम् ।

मकुटं भृभुजा हेमवण्टाष्टकविराजितम् ॥ ९ ॥

दत्तं स्वस्यै श्रिताशोकतरोर्मूलं च केनचित् ।

छिन्नं परशुना जातं पुनर्वालमहीरुहम् ॥ १० ॥

निशायाः पश्चिमे यामे स्वप्नावेतौ प्रसन्नधीः ।

विलोक्य सा तयोर्ज्ञातुं फलमभ्येत्य भूपतिम् ॥ ११ ॥

सप्रश्रया समीक्ष्यैनमन्वयुङ्क्त मदत्यये ।

अष्टौ लम्भानवाप्यान्ते क्षितेर्भोक्कारमात्मजम् ॥ १२ ॥

आप्स्यस्याशु त्वमित्याह महीपालः प्रियाप्रियम् ।

श्रुत्वा शोकप्रमोदाभ्यां तामाविर्भूतचेतसम् ॥ १३ ॥

राज्ञीं राजा समालोक्य सदुत्तया समतर्पयत् ।

सुखेनैवं तयोः काले याति कश्चित्समागतः ॥ १४ ॥

देवलोकात्स्थितिं लेभे देवीगर्भगृहे सुखम् ।

स पुण्यराजहंसो वा शारदावजसरोवरे ॥ १५ ॥

अथान्येद्युर्वणिग्वर्यो वास्तव्यस्तत्पुरान्तरे ।

धनी गन्धोत्कटो नाम शीलशुभ्रमहामुनिम् ॥ १६ ॥

मनोहरचनोद्याने ज्ञानत्रयविलोचनम् ।

श्लो. ८. चणः, प्रतीतः । भङ्गा, विनाशकः । ९—१०. भृभुजा हेमवण्टाष्टकविराजितं मकुटं स्वस्यै दत्तम्, श्रिताशोकतरोर्मूलं च केनचित्परशुना छिन्नम्, इत्यन्वयः । १२. मदत्यये, तत्पुत्रस्य मम जीवितान्ते । १४. याति, गच्छति सति ।

॥ श्रीः ॥

श्रीगुणभद्राचार्यप्रणीतोत्तरपुराणान्तर्गतं

जीवंधरचरित्रम् ।

अन्यदासौ महाराजः श्रेणिकाख्यः परिभ्रमन् ।

प्रीत्या गन्धकुटीवाह्यभास्वद्वनचतुष्टये ॥ १ ॥

स्थितं पिण्डद्रुमस्याधो जीवंधरमुनीश्वरम् ।

ध्यानारूढं विलोक्यैतद्रूपादिषु विपक्तभीः ॥ २ ॥

सकौतुकं समभ्येत्य सुधर्मगणनायकम् ।

भाक्तिकोऽभ्यर्च्य वन्दित्वा यथास्थानं निवेश्य तम् ॥ ३ ॥

प्राञ्जलिर्भगवानेष यतीन्द्रः सर्वकर्मभिः ।

मुक्तोवाद्यैव को वेति पप्रच्छ प्रश्रयाश्रयः ॥ ४ ॥

अवबोधचतुष्कात्मा सोऽप्येवं समभाषत ।

खेदो न हि सतां वृत्तेर्वक्तुः श्रोतुश्च चेतसः ॥ ५ ॥

शृणु श्रेणिक जम्बूभूजविभूषितभूतले ।

अत्र हेमाङ्गदे देशे राजन् राजपुराधिपः ॥ ६ ॥

राजेव रञ्जिताशेषः सत्यंधरमहीपतिः ।

विजयास्य महादेवी विजयश्रीरिवापरा ॥ ७ ॥

श्लो. २. विपक्त, आसक्त । ३. तम्, सुधर्मगणधरदेवम् । ४. अवबोध-
चतुष्कात्मा, ज्ञानचतुष्टयान्वितः । ५. भूज, वृक्ष । अत्र, भागते ।
७. राजेव, चन्द्र इव ।

ल्यौ समभूताम् । विडालश्च हतः किगातपतेर्हरिविक्रम-
स्य वनराजो नाम तनयोऽभूत् । स वनराजः स्वभृत्याभ्यां
श्रीषेणलोहजङ्घाभ्यां श्रीचन्द्रामहार्पित् । वनराजं बन्धने
निवेद्य जीवंधरेण सा मोचिता ।

हरिविक्रमः—

किगातपतिः । कपित्थवने दिशागिरौ वनगिरि नाम तत्रग-
रम् । तद्धार्या सुन्दरी नाम । पुत्रो वनराजः ।

वनराजः—

हरिविक्रमस्य पुत्रः । अयं पूर्वजन्मनि विडालः । ततः
पूर्वं राजपुरे चन्द्रमालाकनकतेजसोः सुवर्णतेजा नाम
पुत्रोऽभूत् ।

समाधिगुप्तः—

मुनिः, यन्मुखात्सुमित्रः स्वसुतायाः श्रीचन्द्रायाः पूर्वभव-
भर्तुर्दमाभनगरे तादात्मिकावस्थितिं परिज्ञातवान् ।

जातिभट्टः—

राजपुरवास्तव्यस्य पुष्पदन्तस्य कुसुमश्रियां संभूतो वैश्यः ।
अयं कदाचिदात्मनः सुहृदश्चन्द्राभस्य जीवंधरकृतं धर्मोप-
देशं शृण्वन्मधुमांसादिनिवृत्तिं विधाय तत्फलान्मृतो विद्या-
धरोऽभूत् । विद्याधरोऽयं जीवंधरस्य प्राग्जन्मीयवृत्तान्तं
तं श्रावितवान् ।

चन्द्राभः—

राजपुरवास्तव्यस्य धनदत्तस्य नन्दिन्यामुत्पन्नो जातिभट्टस्य
सखा ।

जयद्रथः—

जीवंधरस्य पूर्वजन्मनाम् ।

जयन्धरः—

धानकीखण्डे पुष्कलावत्यां विषये पुण्डरीकिण्या नगर्या
अधिपतिः, जयद्रथस्य पिता ।

जयवती—

जयंधरस्य राज्ञो महिषी, जयद्रथस्य माता ।

वसुंधरः—

जीवंधरस्य गन्धर्वदत्तायाश्च पुत्रः ।

चन्द्रनार्यः—

श्रमणी, यस्याः समीपे गन्धर्वदत्ताद्याः सर्वा अपि जीवें-
धरयोपितः संवयं जगृहुः ।

कालकूटः — राजपुराद्रोमण्डलापहारी व्याधः, यं युद्धे पराजित्य गोमण्डलं प्रत्यानयजीवंधरः ।

चण्डदण्डः — काष्ठाङ्गारकस्य नगररक्षाधिकृतेषु भृत्यवर्गेषु मुख्यः, यं काष्ठाङ्गारनिदेशेनात्मानं हन्तुमभियान्तं जीवंधरोऽवधीत ।

गुणमित्र-बहुमित्र- } — हेमाभाया भ्रातरः ।
सुमित्र-धनमित्राः }

लोकपालः — पद्माया भ्राता ।

गादावरी — राजपुरवास्तव्यस्य गोपेन्द्रस्य गोपश्रियाश्च पुत्री ।
श्रीचन्द्रा — नगरशोभनगराधिपतेः सुमित्रस्य वसुंधरायाश्च पुत्री ।

यक्षमित्र- } — श्रीचन्द्राया भ्रातरौ ।
किन्नरमित्रौ }

अलकसुन्दरी — श्रीचन्द्रायाः सखी तिलकचन्द्रिकापुत्री ।

गुणमित्रः — राजपुरवास्तव्यो मणिकारः । सोऽयमुत्तरे जन्मनि तत्रैव नगरे पवनवेगो नाम कपोतः समजनि । पश्चाद्भवे च तत्रैव राजपुरे गन्धोत्कटश्रेष्ठिनः पुत्रो नन्दाक्ष्यः समभूत् ।

अनुपमा — राजपुरवास्तव्यस्य विशो रत्नतेजसो रत्नमालायां समुत्पन्ना पुत्री । इयं तत्रैव राजपुरे मणिकारस्य गुणमित्रस्य भार्याभूत् । पश्चाद्भवे तत्रैव नगरे रतिवेगा नाम कपोती भूत्वा पवनवेगनाम्नः कपोतस्य जाया जाता । तदनन्तरं च भाविनि जन्मान्तरे नगरशोभनाभनि पुरे वसुंधरा-सुमित्रयोः श्रीचन्द्रा नाम तनया संजज्ञे । नन्दाक्ष्यं च पतिं लेभे ।

सुवर्णतेजाः — राजपुरवास्तव्यस्य कनकतेजसश्चन्द्रमालायामुत्पन्नो वैद्यकुमार-कः । अस्मै वाचा प्रतिश्रुतामनुपमां नाम कन्यां तस्याः पितरौ पश्चात्तत्पुरवास्तव्याय धनिने गुणमित्राय मणिका-राय व्यश्राणयताम् । पश्चाच्च जन्मान्तरे, अनुपमागुणमित्रौ कपोतदम्पती समजायताम् । सुवर्णतेजाश्च वैरानुव-न्धाद्विडालः संजातः । कपोतीं हन्तुमारब्धः । कपोतेन व्यापादितश्च । ततः परं तौ कपोतदम्पती श्रीचन्द्रानन्दा-

देवसेनः —	सेनापतेर्विजयमतेर्जयवत्याश्च पुत्रः ।	} जीवंधरस्य सखायः ।
बुद्धिषेणः —	पुरोधसः सागरस्य श्रीमत्याश्च तनयः ।	
वरदत्तः —	श्रेष्ठिनो धनपालस्य श्रीदत्तायाश्च तनूजः ।	
मधुमुखः —	मन्त्रिणो मतिसागरस्यानुपमायाश्च सुतः ।	
आर्यवर्मा —	सिंहपुराधिपो जीवंधरस्य विद्यागुरुः ।	
वीरनन्दिमुनिः —	आर्यवर्मणो गुरुः ।	
धृतिषेणः —	आर्यवर्मणः पुत्रः ।	
गन्धर्वदत्ता —	विद्याधराधिपतेर्गरुडवेगस्य धारिण्याश्च सुता ।	} जीवंधरस्य भार्याः ।
सुरमञ्जरी —	राजपुरवास्तव्यस्य वैश्रवणदत्तश्रेष्ठिनश्चूतमञ्जर्याश्च सुता ।	
पद्मा —	चन्द्राभपुराधिपतेर्धनपतेस्तिलोत्तमायाश्च सुता ।	
क्षेमसुन्दरी —	क्षेमपुरवास्तव्यस्य सुभद्रश्रेष्ठिनो निवृत्तेश्च सुता ।	
हेमाभा —	हेमाभनगराधिपतेर्दृढमित्रस्य नलिनायाश्च सुता ।	
विमला —	राजपुरवास्तव्यस्य सागरदत्तस्य वणिजोऽमलायाश्च सुता ।	
गुणमाला —	राजपुरवास्तव्यस्य कुमारदत्तस्य श्रेष्ठिनो विमला- याश्च सुता ।	
रत्नावती —	विदेहराजस्य गोपेन्द्रस्य पृथ्वीसुन्दर्याश्च सुता ।	
रमणीयम् —	वृत्तद्वीपे मनुजोदयादौ गरुडवेगस्य नगरम् ।	
मतिसागरः —	गरुडवेगस्य मन्त्री ।	
जिनदत्तः —	पद्मावतीवृषभदत्तयोः पुत्रो राजपुरवास्तव्यो वणिग्वरः । अस्य साहाय्येन गरुडवेगः स्वसुताया गन्धर्वदत्ताया जीवंधरं स्वयंवरपतिमकारयत् ।	
श्यामलता —	सुरमञ्जर्याश्चेटी ।	
चन्द्रादयः —	सुरमञ्जर्याः स्नानीयं चूर्णम् ।	
विद्युलता —	गुणमालायाश्चेटी ।	
सूर्योदयः —	गुणमालायाः स्नानीयं चूर्णम् ।	
सुदर्शनः —	सामेयचरो यक्षेन्द्रः, यो जीवंधरकृतपञ्चमन्त्रोपदेशेन यक्षाध्यक्षतां लेभे ।	
चन्द्रोदयगिरिः —	सुदर्शनयक्षाधिपस्य स्थानम् ।	

अभिधानविवृतिः ।

- हेमाङ्गदः — जम्बूद्वीपे भारतवर्षान्तःपाती कश्चन देशः ।
- राजपुरम् — हेमाङ्गददेशे सत्यधरस्य राज्ञो राजधानी ।
- सत्यधरः — हेमाङ्गददेशाधिपतिः ।
- विजया — सत्यधरस्य राज्ञो महिषी ।
- जीवधरः — विजयादेव्यां समुत्पन्नः सत्यधरस्य पुत्रः (नायकः) ।
- भामारतिः }
अनङ्गपताका } — सत्यधरस्य भोगिन्यौ ।
- अधुरः — भामारत्यामुत्पन्नः सत्यधरस्य पुत्रः ।
- वकुलः — अनङ्गपताकायां समुत्पन्नः सत्यधरस्य पुत्रः ।
- काष्ठाङ्गारकः — सत्यधरस्य मन्त्री । अयं सत्यधरं राजानं निहत्य तद्राज्य-
मपहतवान् (प्रतिनायकः) ।
- कालाङ्गारकः — काष्ठाङ्गारकस्य पुत्रः ।
- रुद्रदत्तः — सत्यधरस्य पुत्रेहितः । अयं सत्यधरवधाय काष्ठाङ्गारं
प्रोत्साहितवान् ।
- अशनिवेगः — काष्ठाङ्गारकस्य गजः ।
- विजयगिरिः — जीवधरस्य गजः ।
- गन्धोत्कटः — राजपुरवास्तव्यो वणिक् । अयं जीवधरं जन्मतः प्रभृ-
ति संवर्धयामास ।
- नन्दा — गन्धोत्कटस्य भार्या जीवधरस्योपमाता ।
- शीलगुप्तः — त्रिकालज्ञो मुनिः, यन्मुखाद्गन्धोत्कटवैश्यः स्वस्य भावि-
सुतोत्पत्तिवृत्तान्तमवगतवान् ।
- नन्दाङ्गः — नन्दायामुत्पन्नो गन्धोत्कटस्य पुत्रः ।

नास्ति नः संदेहः । “कविपरमेश्वरनिगदितगद्यकथामात्रकम् * *”
इत्येवमुत्तरपुराणप्रशस्तावप्यभिहितत्वात् ।

जीवंधरेतिहासप्रतिपादकान्युपलभ्यमानानि सर्वाण्यपि पुस्त-
कानि प्रकाशयितव्यानीत्येवमाशया विचिन्वानस्य मम चम्पकारण्य-
(Mannargudi in the Tanjore District.) वास्तव्यस्य सुहृदः
समन्तभद्रमुदलिवर्यस्य साहाय्येन हस्तगतमुत्तरपुराणस्य तालपत्रलि-
खितं पुस्तकद्वयम् । तत्रैकं तञ्जोर (Tanjore.) नगरस्थार्हतगोपाल-
मुदलिसदननिवेशितजैनपुस्तकमण्डलादुपानीतम् । इतरदपि द्वितीयम-
स्मत्कृते सप्रयत्नसमुपानीतं तेनैव सुहृदा कुम्भघोणनगरात् । तदुभय-
मपि पुस्तकं प्रत्येकं सुपठं प्रायः शुद्धं ग्रन्थाक्षरलिखितं च । तयो-
रुभयोरप्याधारेण यथामत्यविकलमकारि संशोधनं, मुद्रितं चेदं जीव-
धरचरित्रम् । पुस्तकद्वयेऽप्यविद्यमानो न कल्पितः पाठभेदः ।
तथापि “नृणां धर्मो ननु भ्रमः” इति न्यायेन चेत्कचिदपि भ्रमप्र-
युक्तं स्वलनं तत्क्षन्तव्यमार्थैरित्यभ्यर्थ्यते । यतः,

“सर्वः सर्वं न जानाति सर्वज्ञो नास्ति कश्चन ।

नैकत्र परिनिष्ठास्ति ज्ञानस्य पुरुषे क्वचित्” ॥

इति भगवान् व्यासः.

பொருள் செய்யும் வடிவு பண்பு போற்றிய செயலொலிப்பே [ன்
 ரொருசொற்பல் பொருளினை முரைத்தபல் பெயர்கூட்டந்தா
 வருமுறை திவாகரம் போல் வைத்துப் பிங்களந்தை தன்னில்
 ஒருங்குள பொருளுமோர்ந்திட்டுரைத்தனன் விருத்தந்தன்னி
 லிருத்தவை நல்லோர் குற்றமிமம்பிடை ஒன்பதெண்ணித்
 திருந்திய கமலவூர்தி திருப்புகழ் புராணஞ்செய்தோன்
 பரந்தசீர் குணபத்திரன்ருள் பணிந்த மண்டலவன்றானே.
 படைமயக்குற்றபோதும் படைமடமொன்றிலாதான்
 மடைசெறிகட்கத்தோளான் மதிக்குடைமன்னர் மன்னன்
 கெடிமன்னர் வணங்குந்தாளான் கிருட்டிணராயன்கைபோற்
 கொடைமடமென்று சொல்ப வணாயாது கொடுத்தலாமே. ”

चूडामणिनिघण्टुः.

यत्सत्यं यावदद्य यानि यान्युपलब्धानि गद्यमयान्युत
 पद्यमयान्यथ तदुभयमयानि वा जीवंधरविषयकाणि काव्यानि, तानि
 पुनरन्योन्यं बहुधा वहन्ति सादृश्यम् । परंतु तदेवेदं निदानीकृत्य
 न युज्यते वक्तुं तेषामन्यतरस्माद्वा काव्यात्कथासारमुद्धृत्य तदितराणि
 काव्यान्युपनिबद्धानीति । यतस्तानि पुनः काव्यानि प्रत्येकं महापु-
 रानान्तर्वर्तिजीवंधरचरित्रेणापि सह तत्र तत्र धारयन्ति सादृश्यम् ।
 अन्यच्च । विस्पष्टमुच्यते चम्पुजीवंधरमन्तरा काव्येष्वेकैकस्मिन्नपि
 पुराणप्रतिपादितोऽयं विषय इति । अतः कथावस्तुप्रतिपादनतः
 सर्वेषामपि तेषां महापुराणमेव मूलभूतमिति पर्यवस्यति । महापुराण
 एव जीवंधरकथाया अनुप्रवेशस्य दर्शनात् । महापुराणादपि प्राची-
 नस्य पुराणान्तरस्यानुपलम्भाच्च । परंतु सुरमञ्जरीगुणमालयोर्वृत्तान्तः
 पुराणरीतितः काव्येष्वेकरीत्याधरोत्तरः श्रूयते । सन्त्येवान्येऽपि
 बहवो विसंवादाः पुराणेन सह काव्यानाम् । तत्र किं वा कारणमिति
 न परिज्ञायते । सर्वथा महापुराणान्तर्गतजीवंधरेतिहासस्य तेषामपि
 च काव्यानां मूलभूतं भूतपूर्वमेव किमपि ग्रन्थान्तरमित्यर्थेऽस्मिन्

प्राप्तेज्जं सर्वसारं जगति विजयते पुण्यमेतत्पुराणम्"॥३३

इत्युत्तरपुराणप्रशस्तौ.

“ சொல்லொடு பொருளுணர்ந்தோன் சோதிட நீதி வல்லோ
னல்லறிவாளனென்கணறுங்குன்றை ஞானமூர்த்தி
பல்லுயிர்க்கொரு தாயாகும் பரமன் மாமுனிவன் மெய்நூல்
வல்லுநர்வல்லார்க்கெல்லாம் வளையறத் தரையில்வந்து
பரிதியொன்றுதயஞ்செய்து பங்கயமநேககோடி
முருகெழு மலர்வித்தென்ன முகமுடன் கமலமூர்த்தி
மருவு முத்தமிழை முன்னாள் வளர்த்த பாண்டியனே போலக்
கருதிய வெல்லாந்தந்து கவிமணிமாலே சூடி
செகமெனும் பளிங்குமாடத்திகிரி வேந்தனாயே போலப்
புகழெனும் பஞ்ச சேர்த்திப் பொலிவுறு பேரத்தாணி
மகிழ் குணபத்திரனெங்கள்வழித்தெய்வம் போல்வான் சொல்ல
விகபரமிரண்டும் வேண்டியியலிசை வல்லோர் கேட்ப
விரவியதேவர் மக்கள் விலக்கொடு மரமிடம்பல்

तत्र वित्रासिताशेषप्रवादिमद्वारणः ।

वीरसेनाग्रणीर्वीरसेनभट्टारको वभौ ॥ २ ॥

अभवदिव हिमाद्रेर्देवसिन्धुप्रवाहो

ध्वनिरिव सकलज्ञात्सर्वशास्त्रैकमूर्तिः ।

उदयगिरितटाद्वा भास्करो भासमानो

मुनिरनु जिनसेनो वीरसेनादमुष्मात् ॥ ७ ॥

यस्य प्रांशुनखांशुजालविसरद्धारान्तराविर्भव-

त्पादाम्भोजरजःपिशङ्गमकुटप्रत्यग्रत्नद्युतिः ।

संस्मर्ता स्वममोघवर्षनृपतिः पूतोऽहमद्येत्यलं

स श्रीमान् जिनसेनपूज्यभगवत्पादो जगन्मङ्गलम् ॥ ८ ॥

प्रत्यक्षीकृतलक्ष्यलक्षणविधिर्विद्योपविद्यान्तगः

सिद्धान्तावध्यवसानयानजनितप्रागल्भ्यवृद्धेद्धयीः ।

नानानूननयप्रमाणनिपुणोऽगण्येगुणैर्भूषितः

शिष्यः श्रीगुणभद्रसूरिरनयोरासीज्जगद्विश्रुतः ॥

कविपरमेश्वरनिगदितगद्यकथामात्रकं पुरोश्चरितम् ।

सकलच्छन्दोऽलंकृतिलक्ष्यं सूक्ष्मार्थगूढपदरचनम् ॥ १६ ॥

व्यावर्णनोरुसारं साक्षात्कृतसर्वशास्त्रसद्भावम् ।

अपहस्तितान्यकाव्यं श्रव्यं व्युत्पन्नमतिभिरादेयम् ॥ १७ ॥

जिनसेनभगवतोक्तं मिथ्याकविदर्पदलनमतिललितम् ।

सिद्धान्तोपनिबन्धनकर्त्रा भर्त्रा चिराद्विनायासात् ॥ १८ ॥

अतिविस्तरभीरुत्वादवशिष्टं संगृहीतममलधिया ।

गुणभद्रसूरिणेदं प्रहीणकालानुरोधेन ॥ १९ ॥

षितचरस्य द्राविडसङ्घस्य सत्ता किस्ताब्दीयनवमशताब्द्याः बहुभ्यः
संवत्सरेभ्यः प्रागेव । दशमशताब्द्याः प्रथमदशकमध्यकालतो
निर्वृताच्छूडामणिकोशान्नितरां प्राचीनौ दिवाकरपिङ्गलन्दारुयो द्राविड-
भाषाकोशाविति च । अत्र प्रमाणवचनान्युपन्यस्यन्ते । यथा,

“ शाकेष्वब्दशतेषु सप्तसु दिशं पञ्चोत्तरेषूत्तरां
पातीन्द्रायुवनान्नि कृष्णनृपजे श्रीवल्लभे दक्षिणाम् ।
पूर्वा श्रीमदवान्तिभूमृति नृपे वत्साधिराजेऽपरां
सोराणामभिमण्डलं जययुते वीरे वराहेऽवति ” ॥

इति जैनहरिवंशे ।

“ इति विरचितमेतत्काव्यमावेष्ट्य मेघं
बहुगुणमतिदोषं कालिदासस्य काव्यम् ।
मलिनितपरकाव्यं तिष्ठतादाशशाङ्कं
भुवनमवतु देवः सर्वदामोघवर्षः ॥
श्रीवीरसेनमुनिपादपयोजभृङ्गः
श्रीमानभूद्विनयसेनमुनिर्गरीयान् ।
तच्चोदितेन जिनसेनमुनीश्वरेण
काव्यं व्यथायि परिवेष्टितमेवदूतम् ” ॥

इति पार्श्वाम्युदयकाव्ये ।

“ श्रीमूलसङ्घवाराशौ मणीनामिव सार्चिषाम् ।
महापुरुपरत्नानां स्थानं सेनान्वयोऽजनि ॥ १ ॥

रूढमूल आसीत् । प्राणयच्च हरिवंशाभिधं जैनपुराणं प्रयातेषु पञ्चोत्तरेषु सप्तशतकेषु शकवर्षेषु राष्ट्रकूटाधिराजस्य श्रीवल्लभराजस्य राज्यभरणसमये । व्यधाच्च राज्यमवति तदनन्तरे (§) श्रीमत्यमोघ-वर्षदेवे चोदितो वीरसेनाचार्यशिष्येणात्मनः सतीर्थ्येन विनयसेनमुनिना पार्श्वाम्बुदयं नाम काव्यम् । अनन्तरं महापुराणं कर्तुं प्रवृत्तोऽन्तरा देवेनापाह्रियत धात्रीतलात् ।

ततस्तत्प्रणीतं सावशेषं महापुराणैकदेशमादिपुराणं स्वकवि-तया पूर्णीकृत्य तदनन्तरमुत्तरगपुराणमिति वृत्तप्रधानं व्यावर्णनादि-रहितमेव स्वयं संक्षेपतः प्राणयद्गुणभद्राचार्यः । तदिदं गुणभद्राचार्य-प्रणीतमुत्तरपुराणम्, अमोघवर्षमहाराजसुते (§) कृष्णापरनामधेयेऽकालवर्षभूपाले पालयति राष्ट्रकूटमहीम्, तत्सामन्ते वङ्क्यराजसुते लोका-दित्ये भुञ्जति वनवासदेशम्, अर्ततेषु च विंशत्यधिकाष्टशतमितेषु शकवर्षेषु, परिसमाप्तिमगात् । ततः परं तस्मिन्नेव कृष्णापरनामधेयेऽकालवर्षे पालयति राष्ट्रकूटमण्डलं स्वगुरुणा प्रचोदितेन गुणभद्राचार्य-शिष्येण मण्डलपुरुषेण चूडामणिर्नाम द्राविडभाषाकोशो निरमायीति तस्मादेव कोशतोऽविकलमवगम्यते । कोशतोऽस्माद्यावदद्यास्मदन्वेषि-ता इमेऽपि विषया निश्चयपदवीमधिरोहन्ति । ते हि — श्रीमान् गुणभद्राचार्यो दाक्षिणात्य इदानींतनदक्षिणार्काट् (South Arcot District.) प्रदेशान्तःपातितिरुनरुङ्कुण्डाख्य (Tirunarunkundam) खेटकवास्तव्यः । सोऽसौ ज्योतिस्तन्त्रे नीतिशास्त्रे च परं पण्डितप्रकाण्डोऽभूत् । पारंपर्येण पाण्ड्यदेशाधिपतिभिः परिपो-

(§) अमोघवर्षस्य राज्यम् शा० श० ७३७-८००.

(§) अकालवर्षापरनामधेयस्य कृष्णस्य राज्यम् ... शा० श० ८११-८३३.

यस्य वाचां प्रसादेन ह्यमेयं भुवनत्रयम् ।
 आसीदष्टाङ्गैर्नेमित्तज्ञानरूपं विदां वरम् ॥
 तच्छिष्यप्रवरो जातो जिनसेनमुनीश्वरः ।
 यद्वाङ्मयं पुरोरासीत्पुराणं प्रथमं भुवि ॥
 तदीयप्रियशिष्योऽभूद्गुणभद्रमुनीश्वरः ।

(†) शलाकापुरुषा यस्य सूक्तिभिर्भूषिताः सदा ।

गुणभद्रगुरोस्तस्य माहात्म्यं केन वर्ण्यते ॥

यस्य वाक्सुधया भूमावभिषिक्ता मुनीश्वराः ।

तच्छिष्यानुक्रमे यातेऽसङ्ख्येये विश्रुतो भुवि ॥

गोविन्दभट्ट इत्यासीद्विद्वान्मिथ्यात्ववर्जितः ।

देवागमनसूत्रस्य श्रुत्या सदृशानान्वितः ॥

अनेकान्तमतं तत्त्वं बहु मेने विदां वरः ।

नन्दनास्तस्य संजाता वर्धिताखिलकोविदाः ॥

दाक्षिणात्या जयन्त्यतः स्वर्णयक्षिप्रसादतः ।

श्रीकुमारकविः सत्यवाक्यो देवरवल्लभः ॥

उद्यद्गुणनामा च हस्तिमल्लामिधानकः ।

वर्धमानकविश्चेति षडभूवन्कवीश्वराः " ॥ इति ॥

जिनसेनाचार्यो राष्ट्रकूटराज्याधिनाथस्य (‡) श्रीवल्लभराजस्य
 तदनन्तरस्यामोववर्षमहाराजस्य च राज्याधिकारकाले लब्धप्रतिष्ठो

(†) त्रिषष्टिः शलाकापुगः — तीर्थकगश्चत्वारिंशत्, चक्रवर्तिनो द्वादश, वामुदेवाः
 नव, प्रतिवामुदेवाः नव, बलदेवाः नव ।

(‡) प्रभूतवर्षापरनामधेयस्य वल्लभराजस्य राज्यम् ... शा० श० ७०१-७३७.

वीरसेनजिनसेनाचार्यौ संस्कृत इव प्राकृतेऽपि वचसि बह्वन्ग्रन्थान्
प्राबध्नीतामिति विशदं प्रतीयते । प्राकृतव्याकरणस्य प्रबन्धा त्रिवि-
क्रमेण स्वकृतप्राकृतशब्दानुशासनस्य प्रारंभे तावेवं प्रशस्येते ।

“ श्रुतभर्तुरर्हन्नन्दित्रैविद्यमुनेः पदाम्बुजभ्रमरः ।

श्रीवाणसकुलकमलद्युमणोरादित्यशर्मणः पौत्रः ॥

श्रीमल्लिनाथपुत्रो लक्ष्मीगर्भामृताम्बुधिसुधांशुः ।

सोमस्य वृत्तविद्याधाम्नो भ्राता त्रिविक्रमः सुकविः ॥

श्रीवीरसेनजिनसेनार्यादिवचःपयोधितः कतिचित् ।

प्राकृतपदरत्नानि प्राकृतकृतिभूषणाय विचिनोति ” ॥ इति ॥

जिनसेनाचार्यः पुराणकृतामादिमो जैनेषु । सर्वमिदं बहुशो विशदी-
करोति हस्तिमल्लकविः स्वकृतविक्रान्तकौरवनाटकस्यावसाने । यत्रैवं
समाचष्टे स कविः,

“ तत्त्वार्थसूत्रव्याख्यानगन्धहस्तिप्रवर्तकः ।

स्वामी समन्तभद्रोऽभूद्देवागमनिदेशकः ॥

अवटुतटमटति झटिति स्फुटपटुवाचाटधूर्जटेर्जिह्वा ।

वादिनि समन्तभद्रे स्थितवति का वा कथान्येषाम् ॥

शिष्यौ तदीयौ शिवकोटिनामा शिवायनः शास्त्रविदां वरिष्ठौ ।

कृत्स्नश्रुतश्रीगुणपादमूले ह्यधीतिमन्तौ भवतः कृतार्थौ ॥

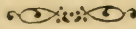
तदन्ववाये विदुषां वरिष्ठः स्याद्वादिनिष्ठः सकलागमज्ञः ।

श्रीवीरसेनोऽजनि तार्किकश्रीः प्रध्वस्तरागादिसमस्तदोषः ॥

पूज्यपादात् — पूज्यौ पादौ चरणौ यस्य सः, पूज्यपादः तस्मात् । पूज्य-
पादम् — पूज्यैः सत्पुरुषैः पद्यते प्रतिपद्यते इति पादम्, उपदेशम् । अस्तु,
भवतु । यथासङ्ख्यालङ्कारः ॥

॥ श्रीः ॥

गुणभद्राचार्यः.

इदं जीवंधरचरित्रं श्रीमद्गुणभद्राचार्यप्रणीतोत्तरपुराणादुद्धृतम् ।
श्रीमान् गुणभद्राचार्यस्तत्त्वार्थसूत्रव्याख्यातुः समन्तभद्रमुनेः शिष्य-
परंपरायामुत्पन्नः । श्रीवीरसेन-जिनसेनाचार्ययोः शिष्यः । प्रचन्धा
चात्मानुशासनाख्यस्य प्रचन्धस्य । काव्यरत्नापराभिधे मुनिसुव्रत-
काव्येऽर्हदासः कविः पूर्वाचार्यप्रशंसायां समन्तभद्र-भद्राकलङ्क-
पूज्यपादादिभिः सममेवामुं संभावयति गुणभद्राचार्यम् । यथा,

(*) “ भद्राकलङ्काद्गुणभद्रसूरेः समन्तभद्रादपि पूज्यपादात् ।

वचोऽकलङ्कं गुणभद्रमस्तु समन्तभद्रं मम पूज्यपादम् ” ॥ इति ॥

(*) व्या० । भद्राकलङ्केत्यादि । मम, अर्हदासनान्नः कवेः । वचः, वचनम् ।
यस्यैतत्काव्यमित्याशयः । भद्राकलङ्कात्- भद्रश्चासौ अकलङ्कश्च भद्राकलङ्कः,
तस्मात् । भद्राकलङ्कस्वामिनः प्रसादात् । अकलङ्कम्- न विद्यते कलङ्कं श्रुति-
कट्वादिरूपं कल्मषं यस्य तत् । अस्तु, भवतु । गुणभद्रसूरेः- गुणभद्रश्चासौ सूरिश्च,
तस्मात् । गुणभद्रस्वामिनोऽपि । गुणभद्रम्- गुणैः सौकुमार्यादिभिर्भद्रं, मङ्गलं दृढं
वा । अस्तु, भवतु । समन्तभद्रात् समन्तभद्रस्वामिनः । समन्तभद्रं- समन्तात्
सर्वतः भद्रं मङ्गलं यस्य, तत् । अस्तु, भवतु । समन्तशब्दोऽत्रानभिहितसाकल्य-
मातनोति । तस्माल्लक्षणगीतिरसालङ्कारादिमुन्दरमिति भावः । तथा चोक्तं
चन्द्रालोकं —

“ निदेशोपा लक्षणवती सतीतिर्गुणभूषिता ।

सालङ्कारस्तानेकवृत्तिर्वा काव्यनामभाक् ॥ ” इति ।

धर्मः सर्वसुखाकरो हितकरो धर्मं बुधाश्चिन्वते

धर्मेणैव समाप्यते शिवसुखं धर्माय तस्मै नमः ।

धर्मान्नास्त्यपरः सुहृद्वभृतां धर्मस्य मूलं दद्या

धर्मे चित्तमहं दधे प्रतिदिनं हे धर्म मां पालय ॥

श्रीमते

सार्वगुणोदयाय

दानवीरमाणिक्यचन्द्रहीरचन्द्राय

जैनानां ज्ञानविज्ञानक्षेमसौख्यधर्माचारसंपत्तये

तदारचितान् प्रशस्योदारतमान् व्यापारान्

समभिनन्द्य

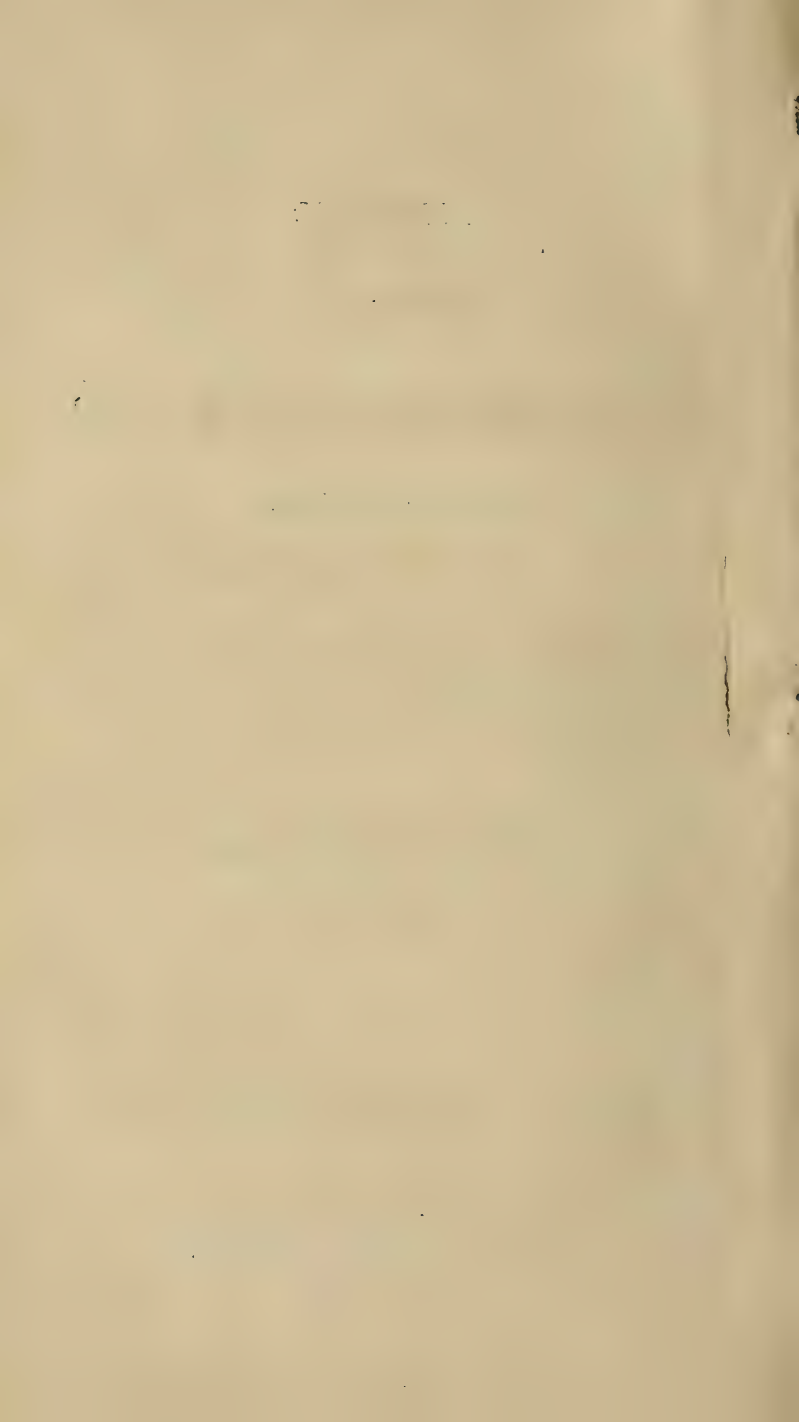
सादरं सस्नेहं सकातृश्यं च

समर्प्यते

ग्रन्थोऽयं

संशोधकेन

ति. सु. कुप्पुस्वामिशाम्बिणा ।

DEDICATED

TO

Danabeer Seth Hlaneckhand Hirachand

As An Expression

OF

Esteem And Affection, And of Gratitude

FOR

His Pre-eminent Services

TO THE JAINS

IN THE CAUSE

OF

Education, Philanthropy And Religion.

BY

T. S. KUPPUSWAMI SASTRI

THE EDITOR.

BL
1316
J57A582
1907

Sarasyativilasa Series No. 11.

THE
JIVANDHARACHARITRA
OF
GUNABHADRACHARYA

WITH FOOT-NOTES

BY

T. S. KUPPUSWAMI SASTRI,

TANJORE :

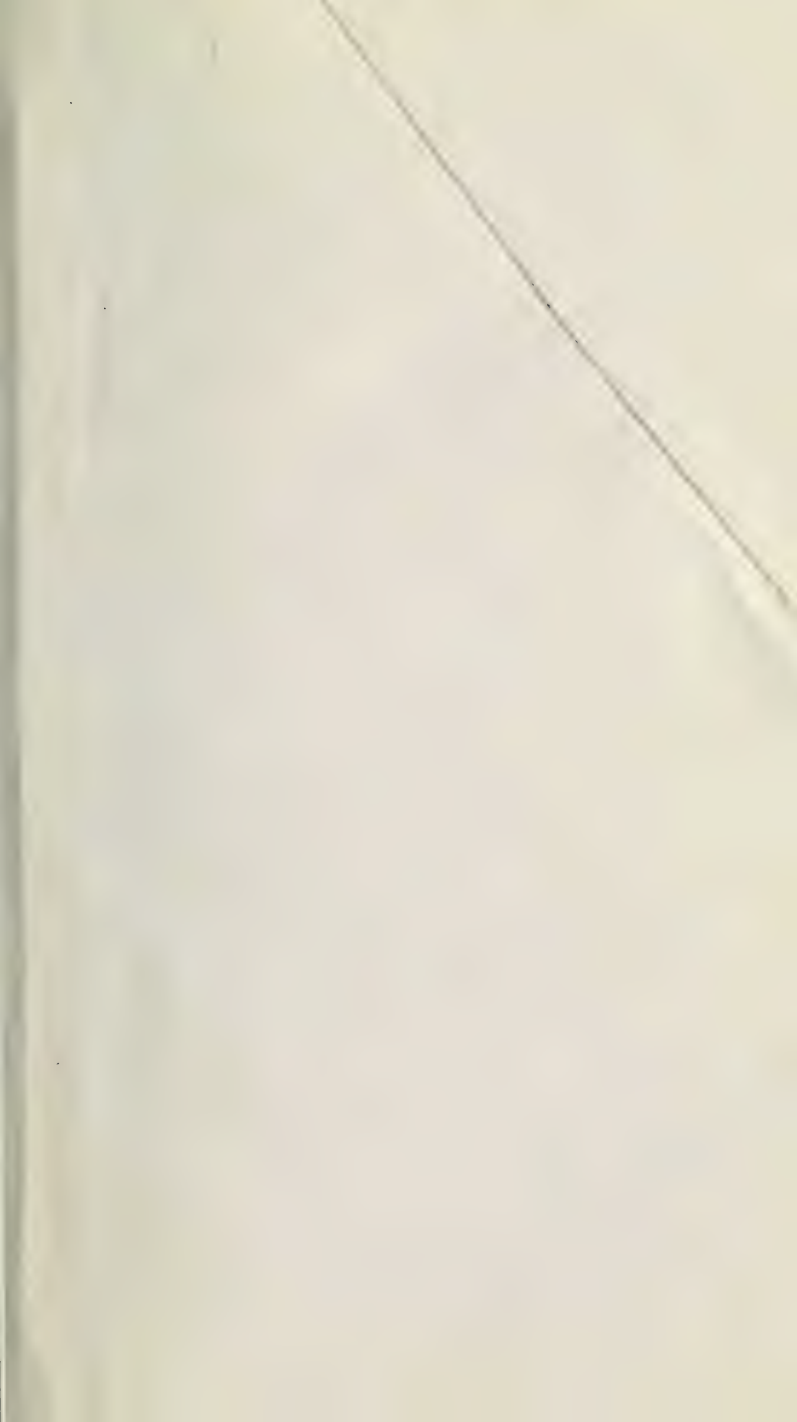
PRINTED AT THE "SRI KRISHNA VILASA PRESS"

1907.

Rights Reserved.

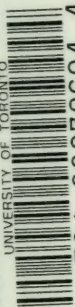
[Copyright Registered]

जी.च.

UNIVERSITY OF TORONTO

3 1761 00378694 4

Gunabhadra
The Jivandharacharitra

BL

1316

J57

A582

1907